

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ

**DO STRATEGII ROZWOJU GMINY
KOSÓW LACKI NA LATA 2025-2035**

Burmistrz Miasta i Gminy Kosów Lacki

NAZWA OPRACOWANIA:

Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej przygotowana
na potrzeby Strategii rozwoju gminy Kosów Lacki na lata 2025-2035

ZLECENIODAWCA:

Gmina Kosów Lacki

WYKONAWCA:

BUDPLAN Sp. z o.o.
04-327 Warszawa
ul. Kordeckiego 20
tel. 22 870 42 62, fax: 22 870 42 62
e-mail: kontakt@budplan.net
www.budplan.net

ZESPÓŁ AUTORSKI:

główni projektanci:

mgr inż. Anna Bereś
inż. Monika Nasiłowska

autorzy opracowania:

mgr inż. Izabela Bielowska
inż. Anna Dolata
mgr Agata Grzelak
Cezary Kleszczyński
Małgorzata Żach

współpraca merytoryczna:

Barbara Wyszomierska, Urząd Miasta i Gminy
Kosów Lacki

Spis treści

I.	WSTĘP	6
II.	CHARAKTERYSTYKA GMINY KOSÓW LACKI	6
1.	HISTORIA GMINY	6
2.	POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE	7
III.	OBSZAR SPOŁECZNY	9
1.	DEMOGRAFIA	9
2.	OŚWIATA	12
3.	ZDROWIE I POMOC SPOŁECZNA	13
4.	KULTURA, SPORT I REKREACJA	17
5.	MIESZKALNICTWO	18
6.	BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	18
7.	PODSUMOWANIE OBSZARU SPOŁECZNEGO	19
IV.	OBSZAR GOSPODARCZY	22
1.	RYNEK PRACY	22
2.	TURYSTYKA	25
3.	ROLNICTWO	26
4.	DZIAŁALNOŚĆ SAMORZĄDU	27
5.	FINANSE GMINY	28
6.	PODSUMOWANIE OBSZARU GOSPODARCZEGO	30
V.	OBSZAR PRZYRODNICZY	31
1.	POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE	31
2.	BUDOWA GEOLOGICZNA, ZŁOŻA I OSUWISKA	33
3.	WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE	36
4.	ZAGROŻENIE POWODZIOWE I ZAGROŻENIE SUSZĄ	40
5.	UŻYTKI ROLNE I LEŚNE	44
6.	FORMY OCHRONY PRZYRODY	44
7.	STAN ŚRODOWISKA NATURALNEGO	46
8.	PODSUMOWANIE OBSZARU PRZYRODNICZEGO	48
VI.	OBSZAR PRZESTRZENNY	54
1.	POWIĄZANIA PRZESTRZENNE GMINY	54
2.	STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA GMINY	54
3.	POLITYKA PRZESTRZENNA GMINY	59
4.	ZABYTKI	64

5.	TRANSPORT I KOMUNIKACJA	75
6.	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.....	79
7.	PODSUMOWANIE OBSZARU PRZESTRZENNEGO	80
VII.	PODSUMOWANIE I WNIOSKI.....	81
VIII.	ŹRÓDŁA	84
IX.	SPIS RYSUNKÓW, TABEL I ZAŁĄCZNIKÓW.....	84
1.	SPIS RYSUNKÓW	84
2.	SPIS TABEL	85
3.	SPIS WYKRESÓW	86

I. WSTĘP

Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy Kosów Lacki jest dokumentem zawierającym analizę uwarunkowań rozwoju gminy przygotowaną na potrzeby sporządzenia Strategii rozwoju gminy Kosów Lacki na lata 2025-2035. Obowiązek sporządzenia diagnozy nakłada art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2024 r. poz. 324 z późn. zm.).

W niniejszym dokumencie podzielono analizę na pięć rozdziałów: charakterystykę gminy Kosów Lacki, obszar społeczny, obszar gospodarczy, obszar przyrodniczy i obszar przestrzenny. Przeanalizowano najważniejsze uwarunkowania wpływające na funkcjonowanie i rozwój gminy Kosów Lacki. Wnioski sporządzone na podstawie diagnozy posłużą do zdefiniowania obszarów problemowych i potencjałów gminy oraz pomogą przy formułowaniu ustaleń Strategii.

Do sporządzenia poniższej analizy posłużono się m. in. danymi z zasobów Urzędu Miasta i Gminy Kosów Lacki, Głównego Urzędu Statystycznego, Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz innymi ogólnodostępnymi danymi. Pełny wykaz źródeł znajduje się na końcu dokumentu. Informacje o materiałach źródłowych zawarto także pod rysunkami, tabelami i wykresami.

Niniejsza diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej stanowi załącznik do Strategii rozwoju gminy Kosów Lacki na lata 2025-2035, w której zawarte zostały jedynie najważniejsze wnioski i podsumowanie diagnozy.

II. CHARAKTERYSTYKA GMINY KOSÓW LACKI

1. HISTORIA GMINY

Tereny na których obecnie położona jest gmina Kosów Lacki dawniej zamieszkiwane były przez Polaków zróżnicowanych pod względem kultur i struktur społecznych. Byli to potomkowie Jaćwingów, Litwinów, Rusinów, Białorusinów, Ukraińców, Żydów, Niemców, Tatarów, Szkotów oraz Holendrów. Pierwsza zapisana wzmianka o Kosowie Lackim, pojawiła się w 1417 r. gdy wielki książę litewski Witold nadał Marcinowi z Ciołkowa, staroście pułtuskiemu, dobra podlaskie, wśród których była m.in. wieś Kosów.

Po zniszczeniach z czasów potopu szwedzkiego i zawieruchach wojennych z czasów XVII w. postanowiono na Ziemi Kosowskiej sprowadzić Żydów, w celu ratowania wyludnionych i zniszczonych terenów. Zainicjowali oni handel oraz początki lokalnego przemysłu, a w 1723 r. w dokumentach kościelnych Kosów funkcjonował już jako „miasteczko”.

Po trzecim rozbiórze Polski Kosów znalazł się pod władzą Austriacką. W XIX wieku, z nastaniem Księstwa Warszawskiego oraz wejściu w życie kodeksu Napoleona i nowych podziałów administracyjnych ukonstytuowała się w miasteczku władza samorządowa. Pierwszym burmistrzem został właściciel miejscowości Jacek Paderewski.

W 1820 r. w Kosowie istniały: kościół, synagoga i 26 domów drewnianych ustawionych wokół prostokątnego niebrukowanego rynku. W tamtych czasach te tereny zamieszkiwała głównie ludność żydowska, a pozostałymi mieszkańcami byli chrześcijanie.

W 1870 r. Komitet Urządzający w Królestwie Polskim zdecydował zredukować Kosów z miasta do osady. W 1915 r. brak większych tragedii na tym terenie, zakłóciła nawałnica Wielkiej Wojny. Po odzyskaniu niepodległości i walkach stoczonych w Kosowie i okolicach w sierpniu 1920 r. region zaczął się odradzać. Wznoszono i odbudowywano wiele obiektów kulturowych, a miasteczko zaczynało odzyskiwać dawny blask.

Podczas II wojny światowej okupanci zajęli dla siebie budynek szkoły, willę państwa Brodzikowskich oraz inne co bardziej atrakcyjne gmachy. Na terenie powstało getto żydowskie, do którego przesiedlani byli żydzi z całej Polski. Po powstaniu obozu zagłady Treblinka w 1942 r. getto zostało zlikwidowane, a jego mieszkańcy zostali skazani na śmierć w komorach gazowych.

W 1964 roku w Kosowie Lackim Izabella Galicka i Hanna Sygietyńska przypadkowo odnalazły obraz "Ekstaza świętego Franciszka", którego autorstwo przypisuje się hiszpańskiemu malarzowi greckiego pochodzenia znanemu jako El Greco.

Po reformie administracyjnej w 1999 roku gmina znalazła się w granicach województwa mazowieckiego. W roku 2000 Kosów Lacki otrzymał prawa miejskie i stał się jednym z dwóch miast powiatu sokołowskiego.

2. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE

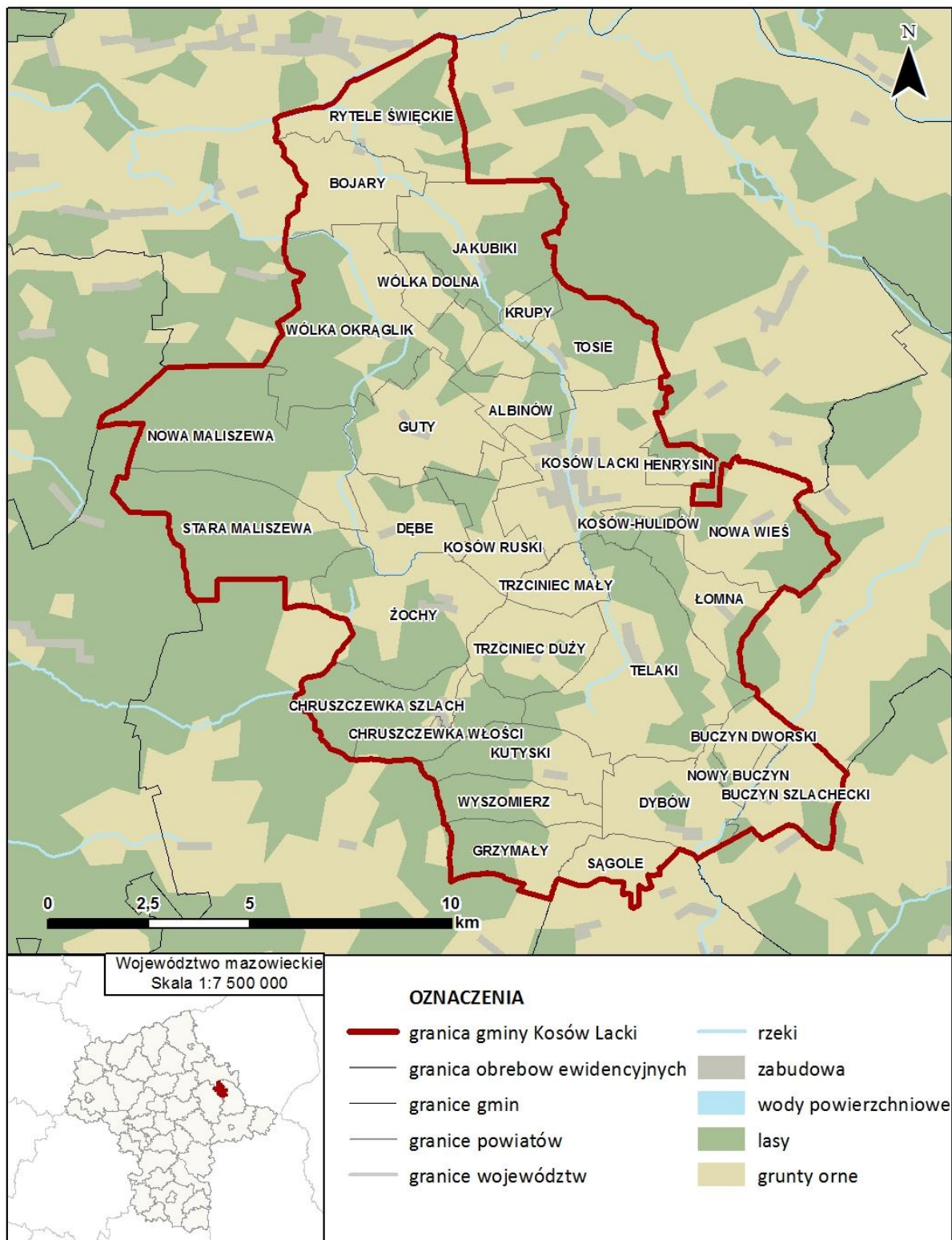
Gmina Kosów Lacki znajduje się w północno-wschodniej części województwa mazowieckiego, około 110 km od granic Warszawy. Jest gminą miejsko-wiejską z siedzibą w Kosowie Lackim. Graniczy z gminami: Cerańów, Małkinia Górna, Miedzna, Sabnie, Sadowne, Sokołów Podlaski, Sterdyń oraz Stoczek.

Gmina podzielona jest na 32 obręby ewidencyjne: Albinów, Bojary, Buczyn Dworski, Buczyn Szlachecki, Chruszczewka Szlachecka, Chruszczewka Włościańska, Dębe, Dybów, Grzymały, Guty, Henrysin, Jakubiki, Kosów-Hulidów, Kosów Lacki, Kosów Ruski, Krupy, Kutyski, Łomna, Nowa Maliszewa, Nowa Wieś, Nowy Buczyn, Rytele Świątkie, Sągole, Stara Maliszewa, Telaki, Tosie, Trzciniec Duży, Trzciniec Mały, Wólka Dolna, Wólka Okrąglik, Wyszomierz, Żochy. Największą miejscowością jest Kosów Lacki z powierzchnią równą 11,57 km².

Powierzchnia gminy wynosi 200,17 km², co stanowi 17,69% powierzchni powiatu. Położna jest nad rzeką Bug, a część jej terenu współtworzy Nadbużański Park Krajobrazowy. Na terenie gminy znajduje się były niemiecki nazistowski obóz zagłady i obóz pracy Treblinka, na terenie którego znajduje się obecnie muzeum.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI

Rysunek 1 Granice administracyjne gminy Kosów Lacki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Państwowego Rejestru Granic

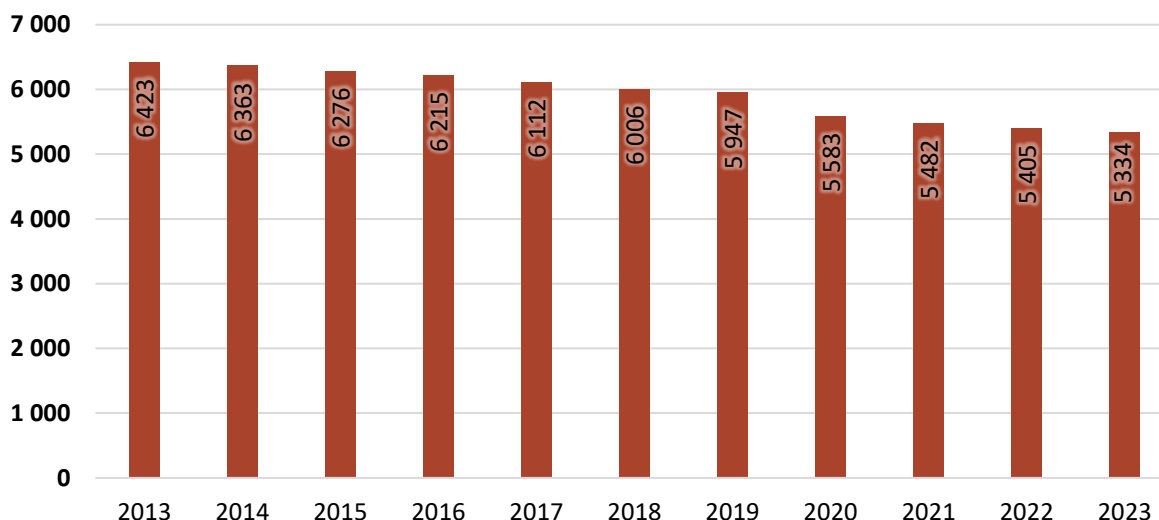
III. OBSZAR SPOŁECZNY

1. DEMOGRAFIA

LICZBA MIESZKAŃCÓW

Według danych GUS w 2023 r. liczba mieszkańców gminy wynosiła 5 334 osoby, z czego najwięcej osób zamieszkuje siedzibę gminy. W mieście mieszka około 36% (1 962 osoby) mieszkańców gminy. Na przestrzeni ostatnich lat w gminie Kosów Lacki utrzymuje się stała tendencja spadkowa liczby mieszkańców. Różnica między 2013 r. a 2023 r. wynosi 1089 osób. Widoczny spadek liczby ludności w ciągu dekady pokazuje rosnący problem w zakresie depopulacji gminy.

Wykres 1 Zmiana liczby ludności w gminie Kosów Lacki na przestrzeni 10 lat

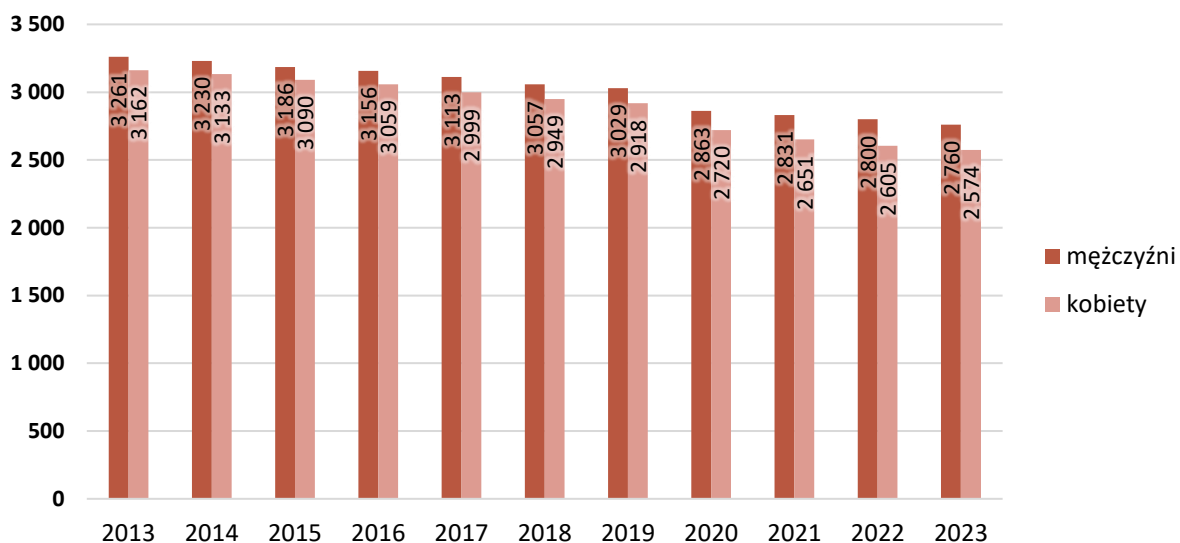

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W gminie Kosów Lacki liczba mężczyzn przewyższa liczbę kobiet, a różnica w liczebności pod względem płci z biegiem lat się powiększa. W 2013 r. współczynnik feminizacji wynosił 97%, natomiast w 2023 r. spadł do 93%. Wśród obu płci można zauważyć spadek liczebności, jednakże wśród kobiet jest on bardziej zauważalny. Rosnąca dysproporcja płci może skutkować nierównościami społecznymi oraz jeszcze większym niż dotychczas zmniejszaniem się liczby ludności.

Wykres 2 Zmiana liczby ludności na przestrzeni 10 lat z uwzględnieniem płci

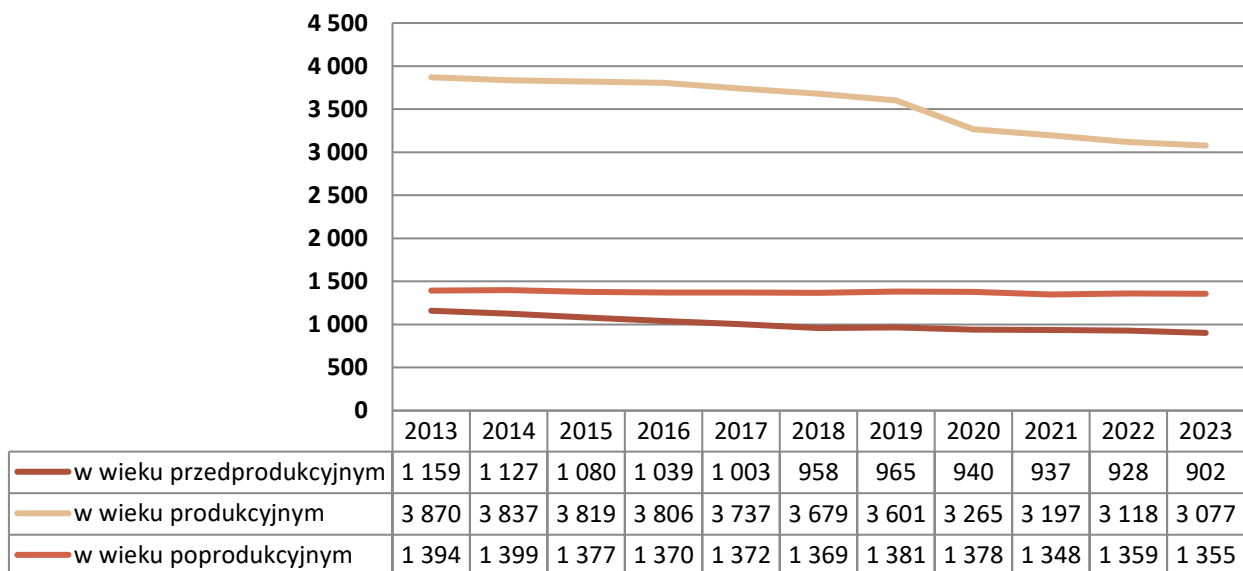
DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ludność w każdej ekonomicznej grupie wiekowej stale maleje. Największy spadek można jednak zauważyć u ludności w wieku produkcyjnym, gdzie w 2013 r. liczba mieszkańców wynosiła 3 870 i w stosunku do 2023 r. była to liczba wyższa o 793 osoby. Dla porównania różnica w tych samych latach dla ludności w wieku przedprodukcyjnym wynosi 257 osób, a poprodukcyjnym 39 osób. Świadczy to o występowaniu zjawiska starzenia się społeczeństwa, co w przyszłości może skutkować mniejszą stabilnością na rynku pracy oraz zwiększonymi potrzebami opieki zdrowotnej i emerytalnej.

Wykres 3 Zmiana liczby ludności pod względem ekonomicznych grup wiekowych na przestrzeni 10 lat

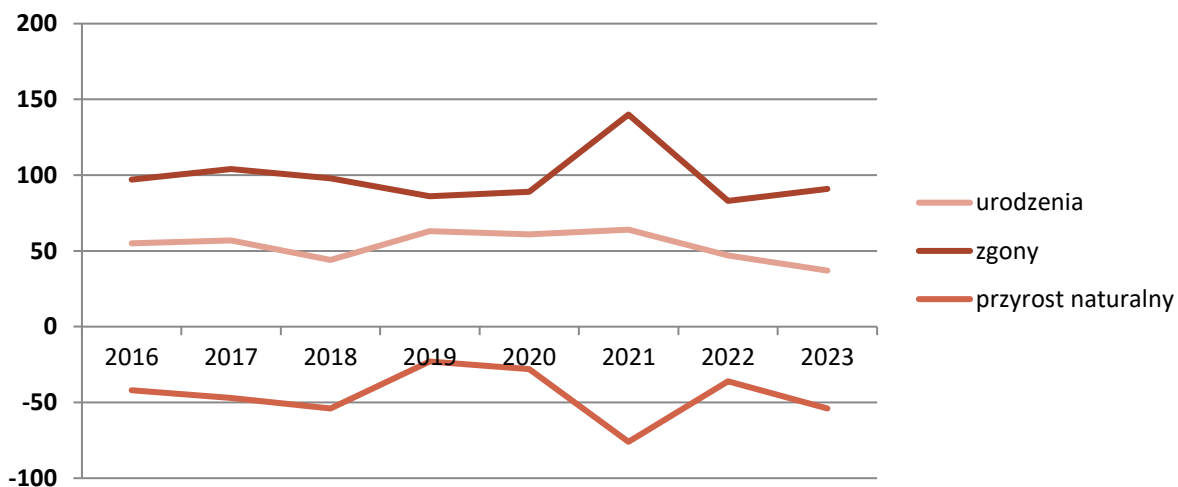

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przyrost naturalny na przestrzeni ostatnich lat jest na ujemnym poziomie. W 2021 r. przyjął on najniższą wartość równą -76 i było to spowodowane dużą liczbą zgonów w tym okresie przy

niezmiennej względem poprzednich lat liczbie urodzeń. Ta sytuacja mogła być spowodowana pandemią COVID-19. Ujemny przyrost naturalny prowadzi do dalszego spadku liczby mieszkańców.

Wykres 4 Zmiana przyrostu naturalnego na przestrzeni ostatnich 10 lat

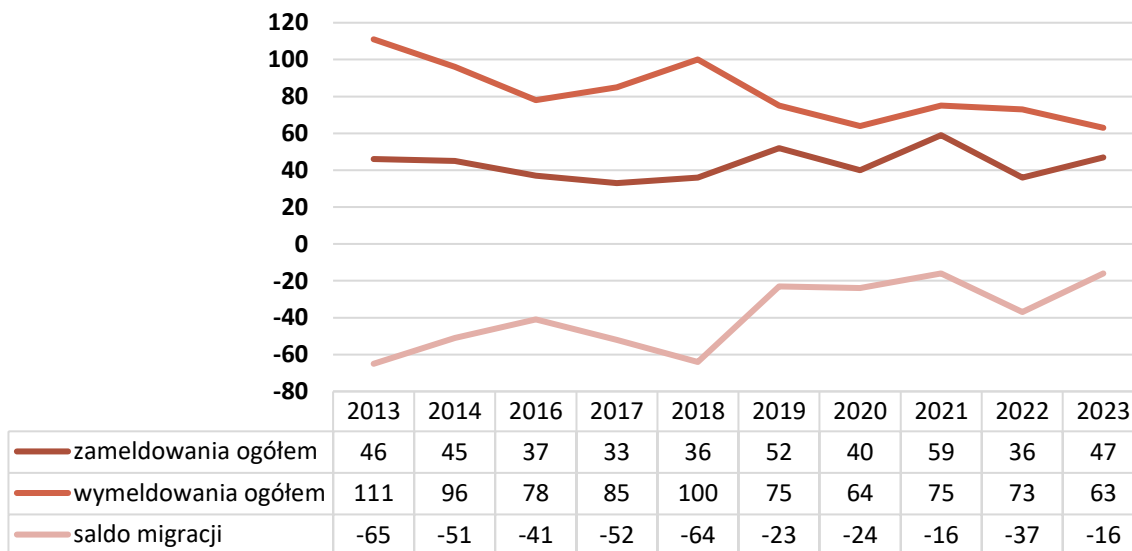

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

MIGRACJE

W kontekście migracji Kosowa Lackiego można zauważyć pozytywny trend. Zameldowania na terenie gminy pozostają na przestrzeni ostatnich 10 lat na podobnym poziomie, przy jednoczesnym spadku liczby wymeldowań. Saldo migracji, mimo że wciąż na ujemnym poziomie, to ma zauważalny trend wzrostowy. Wynika z tego, że Kosów Lacki cieszy się stopniowym wzrostem atrakcyjności regionu.

Wykres 5 Zmiana salda migracji na przestrzeni ostatnich 10 lat

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Saldo migracji przedstawia zmiany w liczbie ludności w wyniku zameldowań i wymeldowań, najczęściej dotyczących pobytu stałego. Jednak nie ukazuje migracji czasowych oraz niezarejestrowanych. W mieście Kosów Lacki przebywa i pracuje w tutejszych zakładach pracy

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI

szacunkowo około 500 cudzoziemców, głównie z Europy Wschodniej, Azji, Afryki i Ameryki Południowej. Wiele osób, również z zagranicy, przyjeżdża do gminy w poszukiwaniu pracy.

2. OŚWIATA

Na terenie Gminy Kosów Lacki funkcjonują następujące placówki oświatowe:

- Klub Dziecięcy w Kosowie Lackim (ul. Polna 1),
- Gminne Przedszkole w Kosowie Lackim (ul. Polna 1),
- Szkoła Podstawowa im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego (ul. Armii Krajowej 6),
- Zespół Szkół w Kosowie Lackim w skład którego wchodzi: Publiczne Liceum Ogólnokształcące im. Orła Białego w Kosowie Lackim oraz Branżowa Szkoła I Stopnia (ul. Armii Krajowej 6).

Według Raportu o stanie gminy Kosów Lacki za 2023 r. do Gminnego Przedszkola uczęszczało łącznie 167 dzieci w wieku od 3 do 6 lat. Poza tym od 2 grudnia 2019 r. funkcjonuje Klub Dziecięcy w Kosowie Lackim mieszczący się w budynku byłej Szkoły Podstawowej. Obecnie do klubiku przyjmowane są dzieci od pierwszego do trzeciego roku życia i uczęszcza tam 16 dzieci.

Ogólna liczba uczniów Szkoły Podstawowej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego wynosiła 315 uczniów. Do szkoły podstawowej dojeżdżało 115 uczniów, a 39 z nich zostały zwracane z tym związane ponoszone koszty. W szkole uczniowie mają możliwość skorzystania z dwudaniowego posiłku, z czego korzysta ogółem 216 uczniów, w tym 56 uczniom obiady były refundowane przez MGOPS.

Tabela 1 Liczba uczniów szkoły podstawowej w gminie Kosów Lacki w 2023 r.

<i>Lp.</i>	<i>Klasa</i>	<i>Liczba uczniów z terenu gminy</i>
1.	Klasa I	49
2.	Klasa II	44
3.	Klasa III	38
4.	Klasa IV	43
5.	Klasa V	44
6.	Klasa VI	42
7.	Klasa VII	39
8.	Klasa VIII	28

Źródło: Raport o stanie Miasta i Gminy Kosów Lacki za rok 2023

W gminie Kosów Lacki do szkół ponadpodstawowych zalicza się zespół szkół w skład, którego wchodzi Publiczne Liceum Ogólnokształcące im. Orła Białego oraz Branżowa Szkoła I Stopnia. Liczba uczniów liceum w 2023 r. wynosiła 58, natomiast szkoły branżowej 86.

Szkoła Branżowa kształci uczniów w wielu różnych zawodach, a najpopularniejsze z nich to elektromechanik, elektromechanik pojazdów samochodowych, elektryk, fryzjer, kucharz, mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych, mechanik pojazdów samochodowych, operator maszyn i urządzeń przemysłu spożywczego, rolnik oraz ślusarz.

W Liceum Ogólnokształcącym jest możliwość uczęszczania do klasy o profilu ogólnym oraz klasy mundurowej, dla osób wiążących swoją przyszłość z służbami mundurowymi.

Dla uczniów gminnych szkół przyznawane są stypendia za wysokie wyniki w nauce i osiągnięcia sportowe w wysokości 400 zł lub 560 zł. W 2023 r. przyznane zostały dla 22 uczniów Szkoły Podstawowej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego oraz 1 uczniowi Zespołu Szkół w Kosowie Lackim.

W 2023 roku została podpisana umowa na budowę nowego budynku przedszkola oraz żłobka w Kosowie Lackim. Jednocześnie na rzecz żłobka planowana jest likwidacja Klubu Dziecięcego. Przewidywany termin realizacji inwestycji jest to kwiecień 2025 roku.

3. ZDROWIE I POMOC SPOŁECZNA

OCHRONA ZDROWIA

Na terenie gminy Kosów Lacki znajdują się dwie placówki pełniące zadania z zakresu usług ochrony zdrowia:

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Zdrowie,
- Przychodnia Miejska w Kosowie Lackim - Filia Przychodni Rejonowo-Specjalistycznej w Węgrowie.

Dodatkowo w mieście Kosów Lacki znajdują się dwie apteki przy ul. Słoneczna 8 oraz ul. Wolności 45.

Na terenie gminy nie znajduje się żaden szpital. Najbliżej położony jest Szpital Powiatowy w Węgrowie i jest on oddalony o 23,6 km od miasta Kosów Lacki. Innymi szpitalami w pobliżu gminy są Szpital Powiatowy w Sokołowie Podlaskim oddalony o 24,1 km, Szpital Ogólny w Ciechanowcu (31 km) oraz Szpital w Ostrowi Mazowieckiej (31,3 km).

POMOC SPOŁECZNA

Zadania z zakresu polityki społecznej realizuje ośrodek pomocy społecznej w gminie Kosów Lacki, który zlokalizowany jest przy ul. Kolejowej 2. Jest jednostką organizacyjną i budżetową działającą na podstawie Uchwały Rady Gminy Nr III/16/90 z dnia 29 czerwca 1990 r. w sprawie utworzenia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kosowie Lackim oraz Statutu zatwierdzonego Uchwałą Rady Miasta i Gminy Nr XXI/137/2017 z dnia 27 lutego 2017 r.

Działania realizowane przez MGOPS finansowane są ze środków gminy oraz dotacji zewnętrznych. Obejmują one w szczególności zadania z zakresu:

- realizacji zasiłków celowych, celowych specjalnych, stałych i okresowych,
- programów rządowych („Posiłek w szkole i w domu”),
- kierowania osób potrzebujących do domów pomocy społecznej,
- organizowania i świadczenia usług opiekuńczych oraz świadczenia pomocy socjalnej.

Praca socjalna powadzona w MGOPS obejmuje następujące działania na rzecz potrzebujących:

- uzyskanie niezbędnych środków materialnych,

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

- zapewnienie godziwych warunków mieszkaniowych,
- rozwiązywanie problemów mieszkaniowych,
- poprawa stanu zdrowia,
- zapewnienie opieki osobom starszym i niepełnosprawnym,
- wykorzystanie uprawnień osób niepełnosprawnych,
- poprawa funkcjonowania osób uzależnionych od alkoholu i ich rodzin,
- wsparcie w trudnych sytuacjach życia.

Pracą socjalną w 2023 roku zostało objętych 138 rodzin. W poprzednich latach było to kolejno: w 2022 roku 159 rodzin oraz w 2021 r. 171 rodzin.

Tabela 2 Wydatki Ośrodka Pomocy Społecznej wydawane na poszczególne świadczenia

<i>Świadczenie</i>		<i>Liczba osób</i>	<i>Kwota wypłaconych świadczeń i poniesionych kosztów</i>
Zasiłki stałe	dotacja	19	109 413 zł
	własne		0 zł
Zasiłki okresowe	dotacja	10	26 697 zł
	własne		11 465 zł
Dożywianie dzieci w szkołach	dotacja	113	100 330 zł
	własne (w tym koszty dowozu posiłków)		8 743 zł
Zasiłki celowe na dożywianie w ramach rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu”	dotacja	159	35 415 zł
	własne		37 725 zł
Zasiłki celowe, specjalne celowe i zasiłki z tytułu zdarzenia losowego (zakup odzieży, obuwia, opału. żywności, leków, uregulowanie opłat mieszkaniowych itp.)		90	70 975 zł
Pomoc w formie usług opiekuńczych		28	272 725 zł
Składki na ubezpieczenie zdrowotne podopiecznych		16	9 262 zł
Odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej		11	344 342 zł
Udzielenie schronienia-schronisko dla bezdomnych		1	5 472 zł
Interwencja kryzysowa- schronienie i wsparcie w		3	71 802,77 zł

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

domach matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży		
---	--	--

Źródło: Raport o stanie Miasta i Gminy Kosów Lacki za rok 2023

Pomoc udzielana jest w formie pieniężnej, materialnej lub w usługach. Świadczenia mają charakter stały, okresowy oraz jednorazowy i przyznawane są na podstawie dominujących problemów społecznych gminy.

Tabela 3 Powody przyznawania świadczeń w 2023 r.

<i>Powód trudnej sytuacji życiowej</i>	<i>Liczba rodzin</i>	<i>Liczba osób w rodzinie</i>
Ubóstwo	71	185
Bezdomność	2	2
Potrzeba ochrony macierzyństwa	26	138
Bezrobocie	39	104
Niepełnosprawność	46	107
Długotrwała i ciężka choroba	98	187
Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	32	131
Przemoc w rodzinie	3	16
Alkoholizm	13	24
Trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego	2	2
Zdarzenia losowe	1	1

Źródło: Raport o stanie Miasta i Gminy Kosów Lacki za rok 2023

Świadczenia rodzinne obejmują:

- zasiłek rodzinny wraz z dodatkami,
- świadczenia opiekuńcze tj. zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy,
- jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka.

Zasiłek rodzinny przysługuje rodzinom, których dochód w przeliczeniu na jedną osobę nie przekracza 674 zł lub 764 zł, gdy w rodzinie dziecko posiada orzeczenie o niepełnosprawności. Przysługuje do ukończenia przez dziecko 18 roku życia, z wyjątkiem gdy dziecko kontynuuje naukę w szkole wyżej.

Tabela 4 Wydatki na świadczenia rodzinne w 2023 r.

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

<i>Lp.</i>	<i>świadczenia</i>	<i>Liczba świadczeń</i>	<i>Kwota wypłaconych świadczeń</i>
Zasiłek rodzinny wraz z dodatkami do zasiłku rodzinnego			
1.	Zasiłek rodzinny	3128	353 978,39 zł
2.	Dodatek z tytułu urodzenia dziecka	3	2 081,33 zł
3.	Dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego	71	25 311,54 zł
4.	Dodatek z tytułu samotnego wychowywania dziecka	120	23 917,92 zł
5.	Dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	146	15 109,63 zł
6.	Dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego	445	18 804,02 zł
7.	Dodatek z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej	668	61 242,46 zł
Dodatek z tytułu podjęcia nauki poza miejscem zamieszkania			
8.	na pokrycie wydatków związanych z zamieszkiwaniem w miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły	149	11 101,23 zł
9.	na pokrycie wydatków związanych z dojazdem do miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły	367	22 875,97 zł
Świadczenia pielęgnacyjne			
10.	Zasiłek pielęgnacyjny	1200	259 008,00 zł
11.	Świadczenie pielęgnacyjne	437	1 063 467,00 zł
12.	Specjalny zasiłek opiekuńczy	12	7 440,00 zł
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka			
13.	Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka	19	19 000,00 zł
14.	Świadczenie rodzicielskie	56	51 117,00 zł
Składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe			
15.	Składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe za osoby pobierające świadczenie	370	156 914,00 zł

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

	pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy		
17.	Składki na ubezpieczenie zdrowotne za osoby pobierające świadczenie pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy	242	51 132,00 zł

Źródło: Raport o stanie Miasta i Gminy Kosów Lacki za rok 2023

4. KULTURA, SPORT I REKREACJA

KULTURA

W gminie funkcjonuje Miejsko-Gminy Ośrodek Kultury w Kosowie Lackim (MGOK), który upowszechniania kulturę i sztukę na terenie miasta i gminy. Funkcjonuje on od 1976 roku, a swoją siedzibę ma przy ulicy Słonecznej 4 w Kosowie Lackim.

W ośrodku prowadzone są wszechstronne działalności kulturalno-edukacyjne zarówno dla dzieci, młodzieży, dorosłych, jak i seniorów. Prowadzone są warsztaty plastyczne, teatralne, rytmiczno-muzyczne oraz literackie, jak również nieodpłatne lekcje nauki gry na instrumentach. Dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych organizowane są m.in. zajęcia wokalne. Organizowane są również różnego rodzaju akcje charytatywne, pokazy filmowe, koncerty, edukacyjno-wypoczynkowe cykle feryjne i wakacyjne oraz imprezy cykliczne takie jak Kosowskie Spotkanie Kapel Weselnych czy doroczny festyn Kosowskie Lato.

W holu ośrodka kultury umieszczone są całoroczne wystawy oraz ekspozycje, które cieszą się dużym zainteresowaniem i przyciągają zwiedzających.

MGOK prowadzi również działalność badawczą i wydawniczą. Dotychczas wydano 19 książek, które doczekały się recenzji w periodykach naukowych oraz prasie. W ramach działalności MGOK organizowane są festyny, koncerty, biegi, pokazy talentów, kiermasze, warsztaty, jak również organizowane są wspólne obchody świąt i uroczystości narodowych, co w dużym stopniu przyczynia się do integracji miejscowej społeczności.

Biblioteka Publiczna w Kosowie Lackim jest samodzielną jednostką organizacyjną gminy. Biblioteka ma dodatkowo filie biblioteczną w Telakach.

Prowadzona jest tam działalność informacyjna i kulturalno-oświatowa w celu promowania i upowszechniania czytelnictwa. W pierwszej kolejności jednak placówki prowadzą działania w zakresie: gromadzenia, opracowania, selekcji, przechowywania i udostępniania zbiorów. Działalność kulturalna prowadzona przez placówkę często oparta jest na współpracy z Gminnym Przedszkolem, Szkołą Podstawową, Zespołem Szkół oraz Miejsko - Gminnym Ośrodkiem Kultury. Są to wydarzenia takie jak: spotkania autorskie, konkursy recytatorskie oraz czytanie bajek lub powieści.

SPORT I REKREACJA

Klub sportowy „KOSOVIA” realizuje działania z zakresu kultury fizycznej i sportu oraz utrzymania i rozwoju istniejącej bazy sportowej. Klub korzysta z obiektów sportowych znajdujących się na terenie Kosowa Lackiego takich jak: hali sportowej oraz boiska wielofunkcyjnego przy Zespole Szkół w Kosowie Lackim oraz z boiska z nawierzchnią trawiastą przy ul. Kościelnej 22.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI

Prowadzone są zajęcia sportowe dla różnych grup wiekowych, głównie z zakresu piłki nożnej. Organizowane są turnieje halowe piłki nożnej dla dzieci i młodzieży, w których w 2023 r. wystąpiło blisko 300 zawodników i zawodniczek.

Klub nie tylko organizuje turnieje, ale także bierze czynny udział w turniejach i meczach z pobliskimi gminami oraz w 2023 r. miał możliwość uczestniczyć w meczach Reprezentacji Polski na Stadionie Narodowym z reprezentacją Mołdawii, Czech i Albanii.

W ramach dofinansowania „Mazowsze dla sportu 2023” wybudowany został pumptruck, czyli skatepark przeznaczony dla rowerów. Dzięki tej inwestycji mieszkańcy zyskali dodatkowe miejsce do aktywności fizycznej, które jest w innej formie niż wcześniej dostępne miejsca sportu.

5. MIESZKALNICTWO

Według danych GUS w gminie znajdują się 2 281 budynków mieszkalnych i 2 362 mieszkań. Przeciętna powierzchnia mieszkaniowa na jednego mieszkańca wynosi 80,6 m², a średnia liczba osób na 1 mieszkanie to 2,26.

W gminie znajduje się zaledwie 9 mieszkań komunalnych, co stanowi poniżej 1% wszystkich lokali mieszkalnych w gminie. W Kosowie Lackim brakuje także lokali budowanych w systemie budownictwa społecznego (Społeczna Inicjatywa Mieszkaniowa, dawniej Towarzystwa Budownictwa Społecznego). Według spisu powszechnego z 2021 r., 27% lokali mieszkalnych w gminie nie jest wyposażonych w łazienkę. Biorąc pod uwagę zły stan techniczny części budynków mieszkalnych, liczbę rodzin korzystających z usług ośrodka pomocy społecznej oraz liczbę osób przyjeżdżających do Kosowa Lackiego w poszukiwaniu pracy, zasób mienia komunalnego gminy jest niewystarczający.

6. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Na terenie gminy funkcjonuje jeden Posterunek Policji w Kosowie Lackim. W 2023 r. policjanci:

- interweniowali 544 razy, z tego: 248 w miejscach publicznych, 130 to interwencje domowe;
- przeprowadzili 123 postępowania w sprawach o wykroczenie: sporządzone zostały 58 wniosków o ukaranie, 3 postępowania przekazano do Sądu Rodzinnego i Nieletnich, 17 postępowań zakończono nałożeniem mandatu karnego, 16 postępowań zakończono odstąpieniem od ukarania.

Tabela 5 Przestępczość w 2023 r. na terenie miasta i gminy Kosów Lacki

Kategoria Przestępstw	Przestępstwa stwierdzone		Przestępstwa wykryte			
	<i>Obszar miejski</i>	<i>Obszar wiejski</i>	<i>Obszar miejski</i>	<i>Wykrywalność (%)</i>	<i>Obszar pozamiejski</i>	<i>Wykrywalność (%)</i>
Kryminalne	-	-	-	-	-	-
Narkotyki	0	1	0	-	1	100%
Nietrzeźwi kierujący	6	5	6	100%	5	100%
Pełny katalog	39	37	24	62%	21	57%

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

Nieletni sprawcy	0	1	0	-	1	100%
------------------	---	---	---	---	---	------

Źródło: Raport o stanie Miasta i Gminy Kosów Lacki za rok 2023

BEZPIECZEŃSTWO W RUCHU DROGOWYM

Tabela 6 Bezpieczeństwo w ruchu drogowym

Rok	Wypadki	Kolizje	Osoby ranne	Ofiary śmiertelne
2023 r.	8	21	6	3
2022 r.	7	16	6	1
2021 r.	6	30	6	0

Źródło: Raport o stanie Miasta i Gminy Kosów Lacki za rok 2023, 2022, 2021

OCHOTNICZE STRAŻE POŻARNE

Na terenie gminy Kosów Lacki funkcjonuje 11 Ochotniczych Straży Pożarnych. Realizują one zadania z zakresu bezpieczeństwa i ochrony przeciwpożarowej. Trzy, spośród znajdujących się na terenie gminy OSP należą do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego. Oznacza to, że spełniają narzucone prawnie standardy takie jak odpowiedni sprzęt i wyszkoleni ratownicy oraz wspierają bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Są to OSP Kosów Lacki, OSP Chruszczewka i OSP Rytele Świątkie.

Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej znajdujące się na terenie gminy Kosów Lacki to:

- OSP Kosów Lacki,
- OSP Trzciniec Mały,
- OSP Chruszczewka,
- OSP Telaki,
- OSP Wólka Okrąglik,
- OSP Trzciniec Duży,
- OSP Rytele Świątkie,
- OSP Łomna,
- OSP Dybów,
- OSP Buczyn.
- OSP Tosie.

7. PODSUMOWANIE OBSZARU SPOŁECZNEGO

Gmina Kosów Lacki znajduje się w niekorzystnej sytuacji pod względem demograficznym, nie odbiega ona jednak od większości kraju. Spadek liczby ludności dotyczy bowiem ponad 75% gmin w Polsce. W Kosowie Lackim panuje stała tendencja spadkowa liczby mieszkańców, co jest skutkiem m.in. ujemnego przyrostu naturalnego. Jednocześnie współczynnik feminizacji również ulega obniżeniu. Ważnym aspektem wpływającym negatywnie na sytuację demograficzną gminy jest zjawisko starzenia się społeczeństwa, czyli wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnym spadku osób w wieku produkcyjnym. Wszystkie te aspekty wskazują pogłębienie kryzysu demograficznego.

Jednocześnie zauważalnym trendem jest wzrost liczby migrantów przebywających na terenie gminy. Osoby przybywające do Kosowa Lackiego pochodzą najczęściej z ogarniętej wojną Ukrainy, ale także Azji, Afryki i Ameryki Południowej. Atrakcyjność osiedleńczą gminy zwiększa prężnie rozwijający się rynek pracy i zakłady przyciągające pracowników.

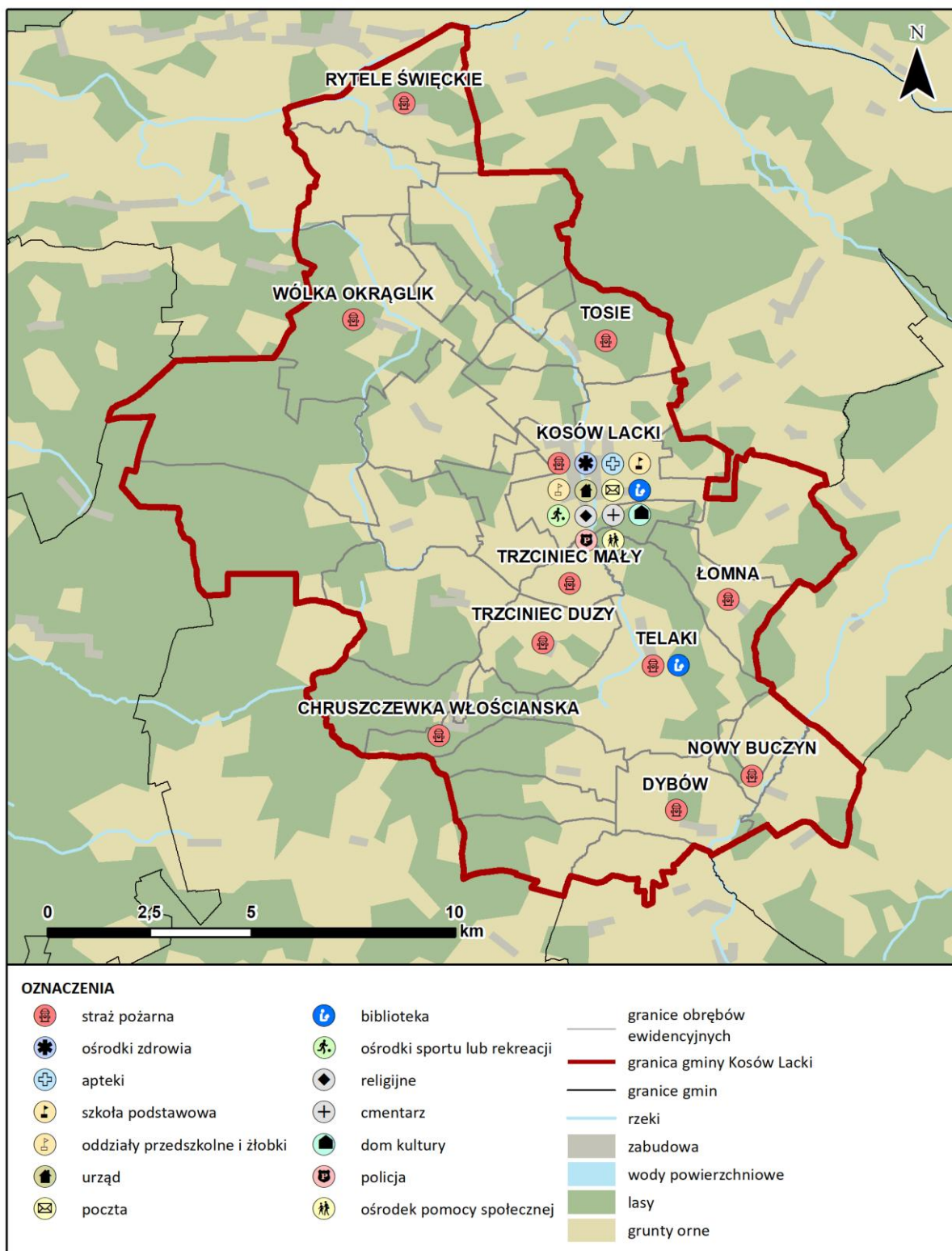
Na terenie gminy znajduje się kilka placówek oświaty kształcących dzieci i młodzież w różnym wieku. W gminie są zarówno obiekty edukacji przedszkolnej, podstawowej jak i ponadpodstawowej. Dodatkowo na najbliższy czas planowane jest otwarcie budynku, w którym znajdzie się nowe przedszkole i żłobek. Oferta szkół ponadpodstawowych jest zróżnicowana – oferują kształcenie ogólne, mundurowe oraz zawodowe z wielu różnych dziedzin. Dostęp do usług zdrowia jest ograniczony. Przychodnie i apteki znajdują się tylko w mieście Kosów Lacki, a w pozostałych miejscowościach nie występują żadne placówki z zakresu usług ochrony zdrowia.

W gminie Kosów Lacki funkcjonują jednostki organizacyjne związane z pomocą społeczną, kulturą i sportem, które organizują wiele wydarzeń kulturalnych integrujących społeczność lokalną. Większość z nich zlokalizowana jest jednak w mieście Kosów Lacki, co ogranicza dostęp do tych usług mieszkańcom z wiejskiej części gminy.

Zasób mieszkaniowy gminy jest niewielki, stanowi jedynie 9 komunalnych lokali mieszkalnych. W gminie nie były prowadzone także inwestycje z zakresu budownictwa społecznego.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI

Rysunek 2 Rozmieszczenie podstawowych usług publicznych w gminie Kosów Lacki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDOT10k

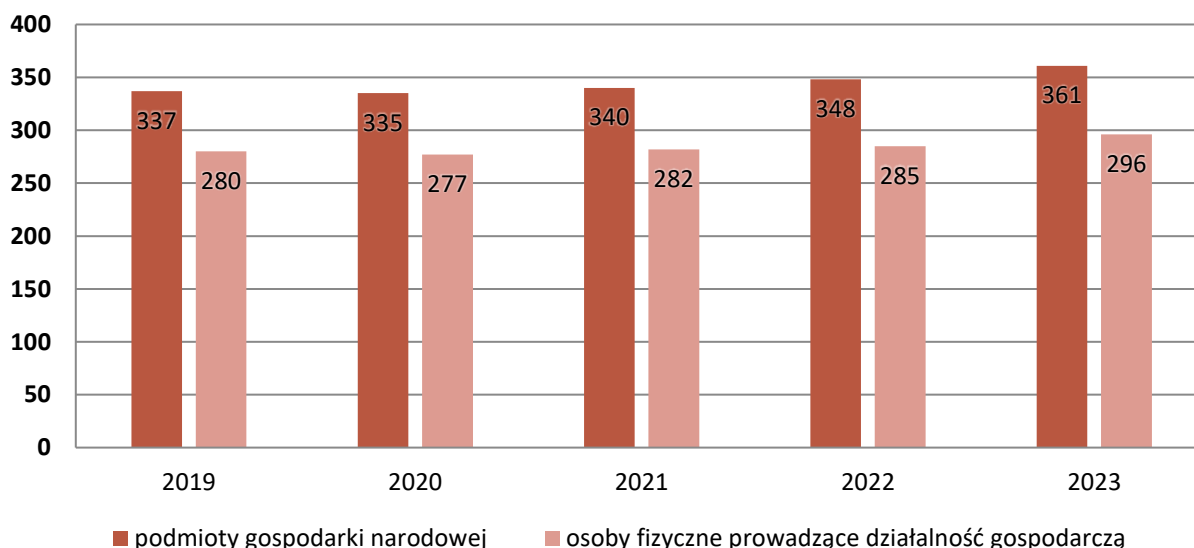
IV. OBSZAR GOSPODARCZY

1. RYNEK PRACY

DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

Według najnowszych danych GUS w gminie Kosów Lacki zarejestrowanych było 361 podmiotów gospodarki narodowej, z czego osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą stanowiły 82%. W gminie działa 13 podmiotów z sektora publicznego, 1 spółdzielnia, 1 fundacja oraz 18 stowarzyszeń i organizacji społecznych. Liczba przedsiębiorstw oraz liczba osób prywatnych prowadzących działalność gospodarczą w gminie wzrasta od 2020 roku. Wskaźnik przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 49 osób w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców wynosi 3,7 i jest to drugi najwyższy wynik w powiecie (po mieście powiatowym Sokołów Podlaski). Oznacza, to że w gminie zlokalizowane są zakłady zapewniające miejsca pracy mieszkańcom Kosowa Lackiego i gmin sąsiednich.

Wykres 6 Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w gminie Kosów Lacki

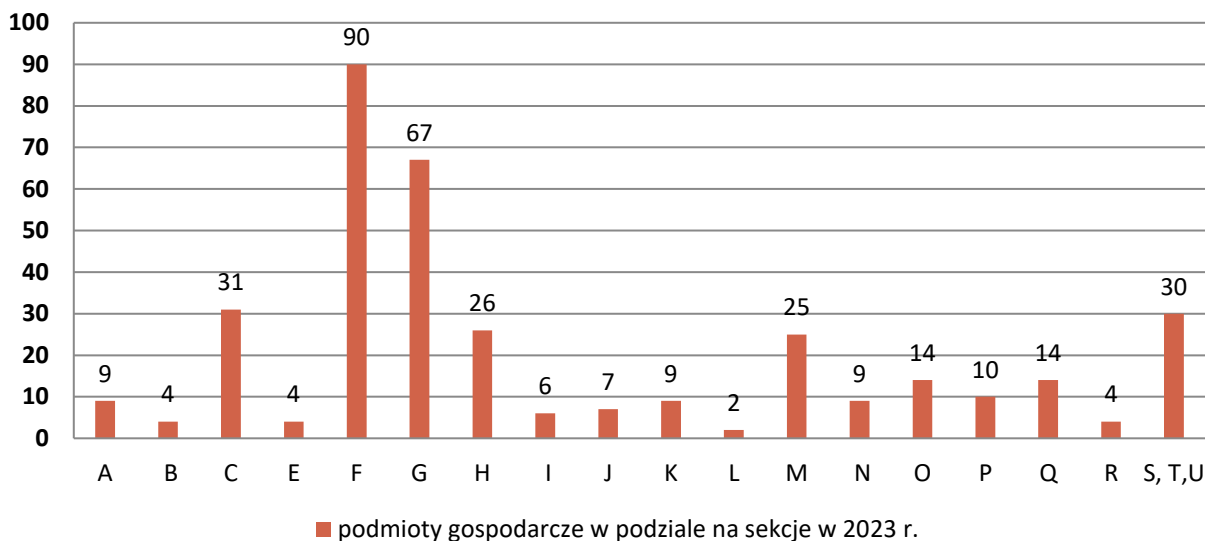

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W gminie Kosów Lacki najwięcej przedsiębiorstw zarejestrowanych jest w sekcji F Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), czyli w budownictwie. Wiele przedsiębiorstw działa też w branży handlu hurtowego i detalicznego oraz przetwórstwa przemysłowego. Są to głównie małe i średnie firmy. Największe zakłady pracy stanowią firmy z branży spożywczej, takie jak Zakłady Mięsne Zakrzewscy, Staoil Sp. z o.o., Komagra Sp z o.o., Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Kosowie Lackim, Zakłady Mięsne Świderscy. Oprócz tego w Kosowie Lackim funkcjonują przedsiębiorstwa handlowo-usługowe i firmy z innych branż.

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

Wykres 7 Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w gminie Kosów Lacki w 2023 r. w podziale według sekcji PKD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 7 Opis sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD)

Sekcja PKD	opis
A	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
B	górnictwo i wydobywanie
C	przetwórstwo przemysłowe
E	dostawa wody; gospodarowanie ciekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
F	budownictwo
G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
H	transport i gospodarka magazynowa
I	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
J	informacja i komunikacja
K	działalność finansowa i ubezpieczeniowa
L	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
M	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
N	działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
O	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

P	edukacja
Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna
R	działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
S,T,U	pozostała działalność usługowa i gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, organizacje i zespoły eksterytorialne

Źródło: *biznes.gov.pl*

W porównaniu do powiatu, województwa i kraju liczba podmiotów gospodarczych jest o wiele niższa, jednak zbliżona jeśli chodzi o gminy sąsiednie. Liczba nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw w gminie stale rośnie.

Tabela 8 Wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w gminie Kosów Lacki w porównaniu do danych z poziomu powiatu, województwa i kraju

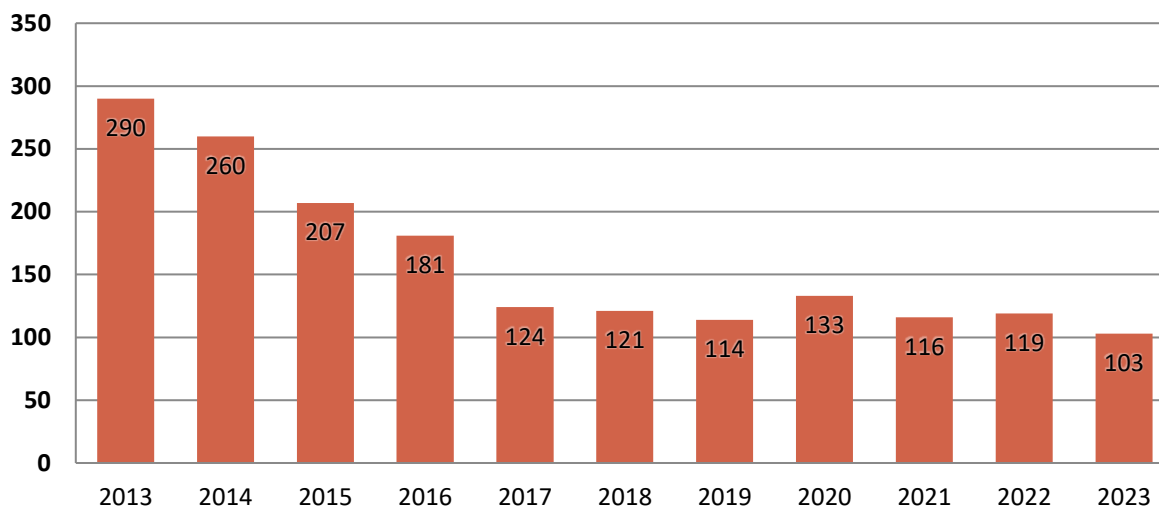
<i>wskaźnik</i>	<i>gmina Kosów Lacki</i>	<i>powiat sokołowski</i>	<i>woj. mazowieckie</i>	<i>Polska</i>
podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	677	909	1835	1368
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców	555	691	1188	973
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	36	45	55	46

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych GUS*

BEZROBOCIE

Na przestrzeni ostatnich 6 lat liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych w gminie Kosów Lackim utrzymuje się na podobnym poziomie. Drastyczny spadek liczby bezrobotnych można było zauważyć w 2017 r. W podziale na płeć także następuje spadek bezrobotnych. Istotna zmiana zaszła jednak w 2023 r., kiedy liczba bezrobotnych kobiet po raz pierwszy w przeciągu kilku lat była mniejsza od liczby bezrobotnych mężczyzn.

Tabela 9 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Kosów Lacki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 10 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Kosów Lacki w podziale według płci

rok	liczba bezrobotnych		
	kobiet	mężczyzn	ogółem
2023	47	56	103
2022	63	56	119
2021	59	57	116
2020	72	61	133
2019	57	57	114
2018	69	52	121
2017	72	52	124

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

2. TURYSTYKA

MUZEUM TREBLINKA

Wybudowany w czasie II wojny światowej przez nazistowskie Niemcy Karny Obóz Pracy Treblinka I i niedługo później Obóz Zagłady Treblinka II, obecnie pełnią rolę muzeum. Stanowią najważniejszy obiekt dziedzictwa kulturowego w gminie. Obóz Karny funkcjonował od 1941 r. do 1944 r. Skazanych na niego zostało około 20 tys. ludzi, z czego około połowa została rozstrzelana. Obóz Zagłady został zaprojektowany w celu masowej eksterminacji ludności żydowskiej z gett krajów okupowanych przez nazistów. Ofiary uśmiercano w komorach gazowych, a ich zwłoki palono na specjalnie skonstruowanych rusztach. Szacuje się, że zamordowano tam około 800 tys. ludzi. Obóz został zlikwidowany w 1943 r. przez Niemców po zakończeniu tzw. akcji „Reinhardt” (nazistowska akcja zagłady Żydów przeprowadzona w latach 1942-1943 na terytorium okupowanej Polski). Pomimo prób zatuszowania przez nazistów dowodów przeprowadzonych w Treblince zbrodni

wojennych, prace badawcze na tym terenie rozpoczęły się od razu po wojnie. Pierwsze obiekty upamiętniające ofiary obozu i zaczątki muzeum powstały w 1964 r.

Muzeum Treblinka oferuje wystawy stałe oraz czasowe, przedstawiające historię obu obozów. W muzeum istnieje możliwość indywidualnego zwiedzania oraz wynajęcie przewodnika dla zorganizowanych grup. W 2023 r. muzeum odwiedziło 35 390 turystów z czego 21 426 były to osoby z wycieczek grupowych.

Pomimo ogromnej liczby turystów odwiedzających gminę zainteresowanych Muzeum Treblinka, gmina nie posiada charakteru turystycznego. Większość wycieczek do Muzeum odbywa się z większych miast np. Warszawy, dlatego odwiedzający nie korzystają przy tym z infrastruktury i obiektów w gminie.

AGROTURYSTYKA

Gmina oferuje różnorodne możliwości wypoczynku dla osób lubiących bliskość natury i stroniących od wielkich miast. Znajduje się tam kilka gospodarstw agroturystycznych, które przyciągają bliskością Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, otoczeniem lasów i możliwościami atrakcji takich jak jazda konna, spacer, zbieranie grzybów, jazda na rowerze i innych aktywności na łonie natury.

Największym z gospodarstw agroturystycznych znajdujących się na terenie gminy jest Agroturystyka Latosowo w miejscowości Henrysin. Gospodarstwo rozciąga się na kilkanaście hektarów, na których jest możliwość wykonywania wielu aktywności takich jak: zwiedzenie hodowli zwierząt, korzystanie z ruskiej bani (mokrej sauny) oraz kąpieli w beczce pod chmurką, przejażdżka zabytkowym konnym wozem strażackim, warsztaty o tematyce rozpoznawania dziko rosnących roślin i gotowania z ich udziałem, warsztaty na temat własnoręcznego wykonywania drewnianych desek kuchennych, szkolenia akwarystyczne i zoologiczne. Innym lokalnym ośrodkiem turystycznym działającym na terenie gminy jest Stadnina Koni w Nowej Wsi. W stadninie znajduje się ośrodek jeździecki, gospodarstwo agroturystyczne i karczma oferująca dania regionalne. Prowadzone są tutaj zajęcia dla dzieci, wydarzenia kulturalne oraz imprezy okolicznościowe przyciągające gości z kraju i zagranicy.

Na rzecz popularyzacji turystyki oraz zwiększania oferty turystycznej w regionie działają Nadbużańska Lokalna Organizacja Turystyczna i Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania – Tygiel Doliny Bugu, których członkiem jest gmina Kosów Lacki. Organizacje te zajmują się m. in. organizacją wydarzeń kulturowych oraz pozyskiwaniem środków unijnych.

3. ROLNICTWO

Dane z 2020 roku wskazują, że gospodarstwa rolne na terenie gminy Kosów Lacki zajmują 60,36% terenów całej gminy. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego to 12,56 ha, a liczba gospodarstw wynosi 962. Największy odsetek hodowli zwierząt jest wśród bydła. W stosunku do danych z 2010 roku pogłowie bydła pozostało na podobnym poziomie. Zauważalnie zmniejszyło się za to pogłowie drobiu oraz trzody chlewnej. Jest to spowodowane trendami na rynku oraz czynnikami takimi, jak ograniczenia prawne i występowanie chorób zwierząt (np. afrykański pomór świń). W porównaniu z 2010 rokiem zmniejszyła się liczba gospodarstw rolnych, jednak wzrosła średnia wielkość gospodarstwa rolnego.

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

Tabela 11 Pogłowie zwierząt gospodarskich w gminie Kosów Lacki

<i>Zwierzęta gospodarskie</i>	<i>Pogłowie w 2010 r. (szt.)</i>	<i>Pogłowie w 2020 r. (szt.)</i>
bydło	7 618	7 971
drób	6 777	3 181
trzoda chlewna	2 228	393

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W gminie uprawiane są głównie zboża, najczęściej żyto, pszenżyto ozime, mieszanki zbożowe jare oraz kukurydza, które wykorzystywane są zarówno w przemyśle spożywczym, jak i przy produkcji pasz dla zwierząt. Całościowa powierzchnia zasiewów na terenie gminy na przestrzeni lat nie uległa drastycznej zmianie.

Tabela 12 Struktura produkcji rolnej w gminie Kosów Lacki

<i>Rodzaje upraw</i>	<i>Powierzchnia zasiewów w 2010 r. (ha)</i>	<i>Powierzchnia zasiewów w 2020 r. (ha)</i>
zboża	4 409,23	4 097,90
ziemniaki	131,04	27,68
warzywa gruntowe	0,15	8,78
rzepak i rzepik	35,87	87,46

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Oprócz produkcji rolniczej, w gminie funkcjonuje kilka dużych zakładów z branży spożywczej m. in. zakład produkcji oleju rzepakowego Staoil, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska oraz zakłady mięsne, które zapewniają zatrudnienie mieszkańcom Kosowa Lackiego i gmin sąsiednich. Kosów Lacki znajduje się w regionie znanym z rozwiniętej branży spożywczej i przetwórstwa żywności. Rolniczy charakter regionu, obecność różnych zakładów oraz dobre połączenie komunikacyjne z dużym rynkiem zbytu, jakim jest Warszawa sprawiają zatem, że gmina posiada potencjał w dalszym rozwoju branży spożywczej i terenów produkcji żywności.

4. DZIAŁALNOŚĆ SAMORZĄDU

WSPÓŁPRACA GMINY Z INNYMI INSTYTUCJAMI

Istotne dla funkcjonowania gminy są działania samorządu oraz partycypacja obywateli. Gmina Kosów Lacki należy do trzech stowarzyszeń:

- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Tygiel Doliny Bugu,
- Podlaskie Stowarzyszenie Gmin,
- Partnerstwo „Razem dla rozwoju” w ramach projektu centrum wsparcia doradczego.

Lokalna Grupa Działania Tygiel Doliny Bugu zrzesza wiele gmin, miast, organizacji pozarządowych, organizacji kultury i przedsiębiorców w celu wspierania inicjatyw lokalnych

i promocji regionu. Prowadzą działania m. in. na rzecz turystyki, kultury i ekologii. Organizują lub patronują wiele lokalnych wydarzeń oraz pomagają w pozyskiwaniu środków unijnych.

Podlaskie Stowarzyszenie Gmin funkcjonuje już prawie 30 lat, a jego celem jest wspieranie idei samorządności i reprezentacja interesów gmin członkowskich. Wsparcie w rozwoju gmin poprzez prowadzenie działalności wydawniczej, konsultacyjnej, szkoleniowej i promocyjnej oraz wymianę doświadczeń między gminami.

Partnerstwo „Razem dla rozwoju” powstało, aby wspierać gminy zagrożone trwałą marginalizacją w regionie powiatów Łosickiego, Siedleckiego i Sokołowskiego. Partnerstwo pomaga w realizacji wspólnych projektów i realizuje zadania określone w swojej Strategii terytorialnej.

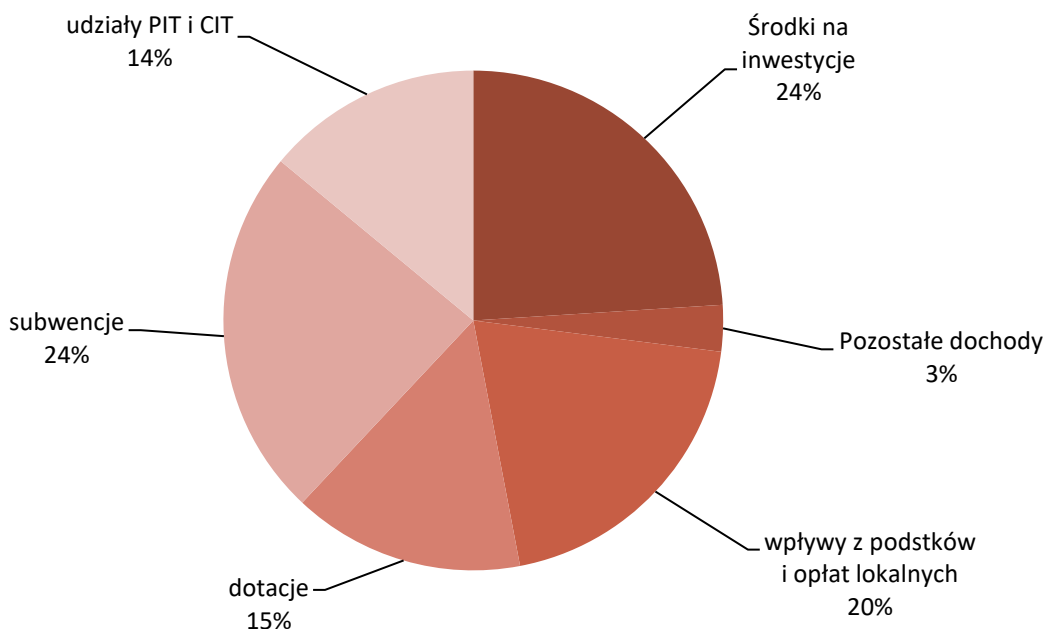
DZIAŁALNOŚĆ SAMORZĄDOWA

W gminie Kosów Lacki, oprócz podstawowych organów wykonawczych i uchwałodawczych, funkcjonuje Młodzieżowa Rada Miasta i Gminy. Powstała ona w celu zwiększenia zainteresowania młodych ludzi tematyką spraw publicznych na poziomie lokalnym. Dzięki jej działaniom młodzież w Kosowie Lackim ma możliwości rozwoju umiejętności obywatelskich. Młodzieżowa Rada Miasta i Gminy składa się z 15 członków – 5 uczniów liceum ogólnokształcącego, 7 uczniów szkoły podstawowej i 3 uczniów szkoły branżowej.

5. FINANSE GMINY

W gminie Kosów Lacki dochody bieżące na rok 2023 wyniosły 30 690 185,19 zł, natomiast dochody majątkowe wyniosły 9 619 100,01 zł, co stanowiło 100,60% zaplanowanych dochodów na ten rok. Względem poprzedniego roku wzrosły dochody z podatków i opłat lokalnych, subwencji oraz środków na inwestycje, natomiast zmalały z PITu i CITu oraz dotacji.

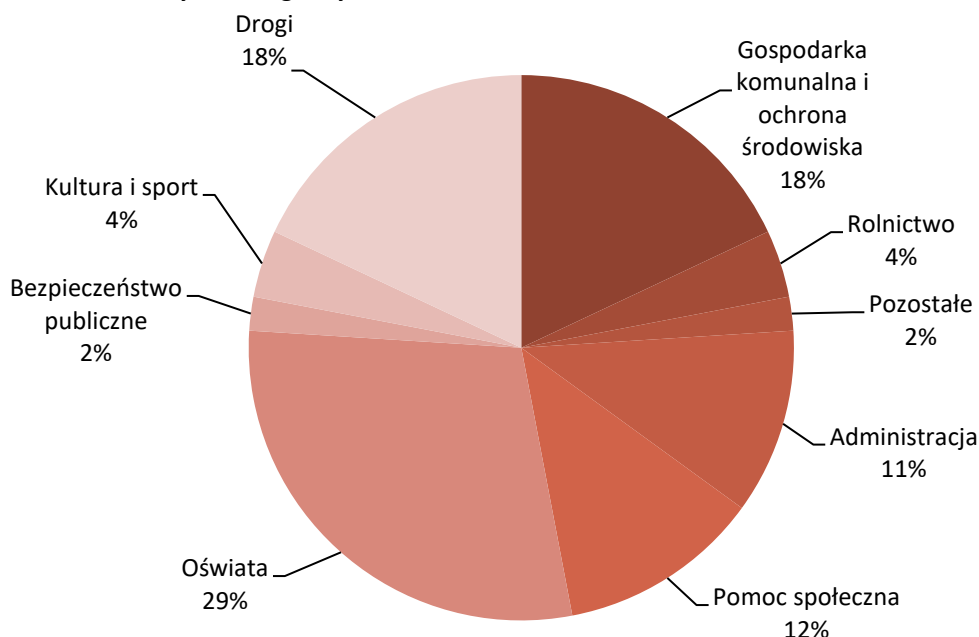
Wykres 8 Struktura dochodów gminy Kosów Lacki w 2023 r.

Źródło: Raport o stanie Miasta i Gminy Kosów Lacki za rok 2023

Wydatki na rok 2023 były planowane w wysokości 46 473 516,77 zł i zrealizowano plan w 92,71% (wydano 43 087 285, 64 zł). Wzrosły one względem poprzedniego roku o 3 778 664,22 zł.

Wykres 9 Struktura wydatków gminy Kosów Lacki w 2023 r.

Źródło: Raport o stanie Miasta i Gminy Kosów Lacki za rok 2023

6. PODSUMOWANIE OBSZARU GOSPODARCZEGO

W gminie Kosów Lacki dominują małe przedsiębiorstwa, głównie w branżach takich jak budownictwo, handel hurtowy i przetwórstwo przemysłowe. Najwięcej miejsc pracy zapewniają jednak rozwijające się duże zakłady produkcyjne z branży spożywczej, w tym zakład produkcji oleju rzepakowego Staoil, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska, Zakłady Mięsne Zakrzewscy, Zakłady Mięsne Świderscy oraz firma Komagra Sp z o.o. Bezrobocie w gminie utrzymuje się na niskim poziomie.

Kosów Lacki nie posiada charakteru gminy turystycznej. Obiektem o największych walorach kulturowych i turystycznych jest muzeum Treblinka, znajdujące się w miejscu byłego nazistowskiego obozu zagłady. Wśród infrastruktury turystycznej w gminie najwięcej jest obiektów agroturystycznych, stanowiących atrakcyjną destynację dla mieszkańców większych miast szukających odpoczynku z dala od zgiełku.

Ważną rolę w gospodarce gminy pełni rolnictwo, gdyż większość terenów gminy zajmują grunty orne i gospodarstwa rolne. Gmina położona jest w regionie znanym z dobrze rozwiniętej branży spożywczej, w samym Kosowie Lackim także znajduje się kilka takich przedsiębiorstw.

V. OBSZAR PRZYRODNICZY

1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Według regionalizacji fizyczno-geograficznej Polski, gmina Kosów Lacki położona jest w megaregionie Pozaalpejska Europa Środkowa, w prowincji Niż Środkowoeuropejski, podprowincji Niziny Środkowopolskie, na granicy makroregionów Nizina Środkowomazowiecka i Nizina Południowopodlaska. W gminie graniczą ze sobą mezoregiony Dolina Dolnego Bugu, Równina Wołomińska, Podlaski Przełom Bugu, Wysoczyzna Siedlecka.

Tabela 13 Podział gminy Kosów Lacki na regiony fizyczno-geograficzne

<i>systematyka</i>	<i>płn. część gminy</i>		<i>płn.-zach. część gminy</i>		<i>płn.-wsch. część gminy</i>		<i>płd. i centr. część gminy</i>	
mezoregion	318.74	Dolina Dolnego Bugu	318.78	Równina Wołomińska	318.91	Podlaski Przełom Bugu	318.94	Wysoczyzna Siedlecka
makroregion	318.7	Nizina Środkowomazowiecka			318.9	Nizina Południowopodlaska		
podprowincja	318	Niziny Środkowopolskie						
prowincja	31	Niż Środkowoeuropejski						
megaregion	3	Pozaalpejska Europa Środkowa						

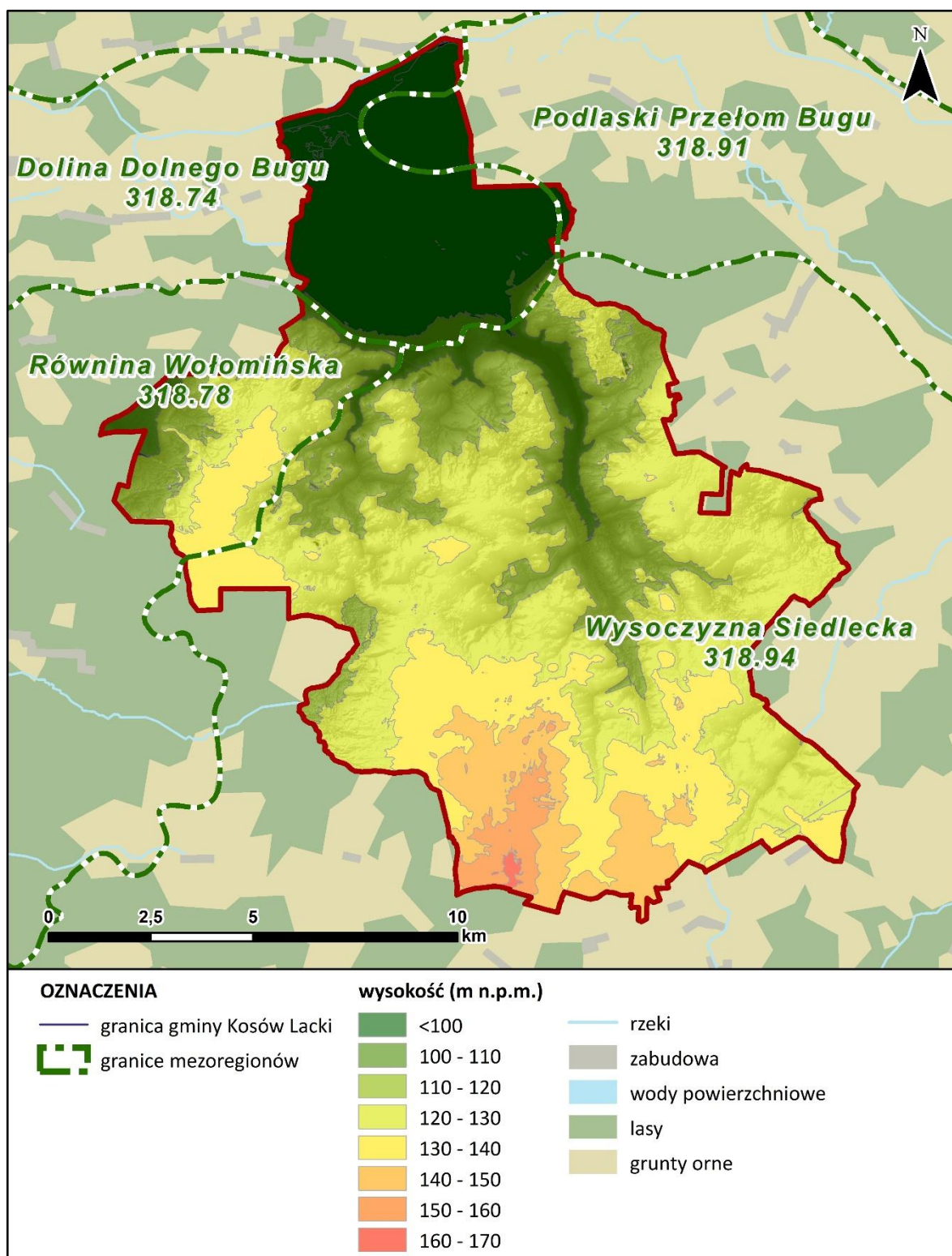
Źródło: Richling A., Solon J., Macias A., Balon J., Borzyszkowski J., Kistowski M. (red.) 2021. Regionalna geografia fizyczna Polski. Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań

Wysoczyzna Siedlecka obejmująca przeważającą część gminy ma charakter wysoczyzny morenowej płaskiej, którą urozmaicają formy rzeźby polodowcowej, tj. moreny czołowe, pagórki moren martwego lodu, kemy, niecki wytopiskowe, zagłębienia po martwym lodzie. Ponadto na rozległych terenach rozprzestrzeniają się równiny sandrowe i wodnolodowcowe, natomiast na wschód od doliny Kosówki w rejonie Kosowa Lackiego, od Telak po Hilarów występuje ciąg ozów.

Przez centralną część gminy z północy na południe ciągnie się rozległa rynna polodowcowa, obecnie jest wykorzystana przez rzekę Kosówkę i częściowo przez nią przekształcona. Dolina Bugu zajmuje północną część gminy i obejmuje tarasy nadzalewowe, erozyjno-akumulacyjne. W dolinie występują również rozległe równiny torfowe i jeziorne, a także miejscowo wydmy i równiny piasków przewianych.

Wysokości bezwzględne wahają się od około 100 m n.p.m. do 110 m n.p.m. w dolinie Bugu, do 120 m n.p.m. w dolinie Kosówki oraz od 120 m n.p.m. do 170 m n.p.m. na wysoczyźnie.

Rysunek 3 Podział gminy Kosów Lacki na regiony fizyczno-geograficzne, ukształtowanie powierzchni terenu gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie warstw tematycznych PIG-PIB: Środowisko - regiony fizyczno-geograficzne Polski, J. Solon i inni, 2018 oraz NMT, GUGiK

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

2. BUDOWA GEOLOGICZNA, ZŁOŻA I OSUWISKA

Pod względem tektonicznym gmina Kosów Lacki położona jest na południowym skłonie wyniesienia mazursko-suwańskiego opadającego ku obniżeniu podlaskiemu.

Powierzchniowe utwory geologiczne tworzą osady zaliczane do czwartorzędu. Najstarsze z nich reprezentowane są przez utwory zlodowaceń południowopolskich (nidy i sanu) i rozdzielone są mułkami piaszczystymi z detrytusem roślinnym interglacjału małopolskiego. Zlodowacenie nidy reprezentowane jest przez gliny, w stropie których występują piaski i żwiry wodnolodowcowe. Powyżej leżą dwie serie glin zwałowych z warstwą piasków i żwirów wodnolodowcowych w stropie. Zlodowacenia sanu I i sanu II (wilgi) rozdzielone są piaskami, żwirami, mułkami, lokalnie z wkładkami torfów interglacjału ferdynandowskiego. Powyżej leżą utwory interglacjału mazowieckiego, które reprezentowane są przez osady rzeczne, takie jak piaski i mułki z detrytusem roślinnym. Na nich leżą utwory zlodowaceń środkowopolskich – odry i warty. Zlodowacenie odry reprezentowane jest przez ility, mułki i piaski zastoiskowe oraz gliny. Zlodowacenie warty dzieli się na stadiał dolny i środkowy. Osady stadiału dolnego reprezentowane są przez gliny zwałowe, w stropie i spągu glin występują piaski i żwiry wodnolodowcowe. Osady stadiału środkowego to cienkie warstwy glin zwałowych oraz piaski, żwiry i gliny zwałowe moren czołowych, z których zbudowane są pagórki morenowe w okolicach Gut i wsi Dębe oraz piaski i żwiry wodnolodowcowe w okolicach Treblinki. Leżące powyżej utwory interglacjału eemskiego to głównie osady organiczne takie jak: torfy, namuły torfiaste, mułki i piaski z detrytusem roślinnym. Najmłodsze osady to holocenyjskie piaski i żwiry tarasów zalewowych rzek. W obniżeniach dolin rzecznych występują piaski humusowe i namuły den dolinnych. Lokalnie na piaskach tarasu Bugu występują mady oraz piaski eoliczne w wydmach. W obniżeniach terenu występują namuły torfiaste i torfy. Największe torfowisko położone jest pomiędzy Treblinką a Wólką Okrąglik. Miąższość torfu dochodzi w nim do 3,1 m.

Na terenie gminy Kosów Lacki udokumentowano 39 złóż kruszyw naturalnych, z czego eksploatowanych jest 18. Ich charakterystykę przedstawia poniższa tabela.

Tabela 14 Złóża surowców mineralnych w gminie Kosów Lacki

<i>nazwa złoża</i>	<i>nr MIDAS</i>	<i>rodzaj utworów budujących złoża</i>	<i>pow. złoża (ha)</i>	<i>stan zagospodarowania złoża</i>	<i>obszar i teren górniczy</i>
Albinów	KN 10214	piaski, pospółka	0,565	złoża rozpoznane szczegółowo	Grzymały dz. 320 (data ważności: 10.01.2042)
Dybów I	KN 10814	piaski	0,764	eksploatacja złoża zaniechana	-
Grzymały	KN 9632	piaski, pospółka	1,998	złoża rozpoznane szczegółowo	-

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

Grzymały dz.320	KN 20164	piaski, żwiry	1,738	złoże rozpoznane szczegółowo	-
Grzymały I	KN 11494	piaski	1,600	złoże zagospodarowane	Grzymały I (data ważności: 16.01.2027)
Grzymały III	KN 11482	żwiry, piaski	1,976	złoże eksploatowane okresowo	Grzymały III (data ważności: 30.04.2026)
Grzymały IX	KN 20554	piaski, żwiry	15,800	złoże rozpoznane szczegółowo	-
Grzymały V	KN 12339	piaski, żwiry	1,967	złoże zagospodarowane	-
Grzymały VI	KN 17375	piaski, żwiry	10,750	złoże eksploatowane okresowo	Grzymały VI - Pole A (data ważności: 31.12.2037)
Grzymały VII	KN 19769	piaski	1,198	złoże eksploatowane okresowo	Grzymały VII (data ważności: 31.12.2035)
Grzymały VIII	KN 20277	piaski	7,423	złoże zagospodarowane	Grzymały VIII (data ważności: 01.05.2026)
Kutyski IV	KN 14971	piaski, żwiry	5,000	eksploatacja złoża zaniechana	-
Kutyski VI	KN 19510	piaski	0,536	złoże zagospodarowane	Kutyski VI (data ważności: 11.02.2045)
Kutyski VII	KN 19536	pospółka, piaski	1,929	złoże zagospodarowane	Kutyski VII (data ważności: 22.01.2040)
Nowa Maliszewa	KN 18245	piaski	1,813	złoże eksploatowane okresowo	Nowa Maliszewa (data ważności: 19.01.2037)
Nowa Maliszewa I	KN 20672	piaski	1,978	złoże rozpoznane szczegółowo	Nowa Maliszewa I (data ważności:

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

					15.05.2049)
Nowa Maliszewa II	KN 20943	piaski	1,335	złoże rozpoznane szczegółowo	-
Nowy Buczyn	KN 14470	piaski	1,982	złoże rozpoznane szczegółowo	-
Stara Maliszewa I	KN 18933	pospółka, piaski	1,934	złoże zagospodarowane	Stara Maliszewa I (data ważności: 30.07.2043)
Stara Maliszewa II	KN 19773	piaski, pospółka	1,990	złoże zagospodarowane	Stara Maliszewa II (data ważności: 24.06.2041)
Stara Maliszewa III	KN 20876	piaski, pospółka	1,997	złoże rozpoznane szczegółowo	-
Stara Maliszewa IV	KN 21366	piaski	1,971	złoże rozpoznane szczegółowo	-
Telaki	KN 7282	piaski, żwiry	0,917	złoże rozpoznane szczegółowo	-
Telaki I	KN 9006	pospółka	1,401	eksploatacja złoża zaniechana	-
Telaki II	KN 13221	piaski, pospółka	0,969	eksploatacja złoża zaniechana	-
Telaki IX	KN 17486	piaski	1,103	złoże eksploatowane okresowo	Telaki IX (data ważności: 22.04.2035)
Telaki VIII	KN 15165	piaski	1,378	złoże rozpoznane szczegółowo	-
Telaki X	KN 19356	piaski	5,992	złoże zagospodarowane	Telaki X (data ważności: 31.01.2028)
Telaki XI	KN 20585	piaski	0,990	złoże rozpoznane szczegółowo	Telaki XI (data ważności: 01.07.2039)
Tosie III	KN 14844	piaski	1,781	złoże zagospodarowane	Tosie III (data ważności:

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

					17.10.2031)
Tosie IV	KN 17330	pospółka, żwiry, piaski	0,910	złoże rozpoznane szczegółowo	-
Tosie V	KN 18899	pospółka, piaski	0,637	złoże rozpoznane szczegółowo	-
Tosie VI	KN 18909	pospółka, piaski	1,866	złoże rozpoznane szczegółowo	-
Tosie VII	KN 20368	żwiry, piaski	2,000	złoże rozpoznane szczegółowo	-
Trzciniec Duży	KN 18813	piaski	1,979	złoże eksploatowane okresowo	Trzciniec Duży-a (data ważności: 18.08.2043)
Wólka Okrąglik	KN 13927	piaski	1,990	złoże rozpoznane szczegółowo	-
Wólka Okrąglik I	KN 21172	piaski	1,972	złoże rozpoznane szczegółowo	-
Wyszomierz I	KN 18127	piaski	7,973	złoże eksploatowane okresowo	Wyszomierz I (data ważności: 31.07.2041)
Wyszomierz II	KN 19725	piaski	1,585	złoże rozpoznane szczegółowo	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MIDAS PIG-PIB, stan na wrzesień 2024 r.

Na obszarze gminy Kosów Lacki zgodnie z danymi Systemu Osłony Przeciwośuwiskowej PIG-PIB nie występują udokumentowane osuwiska ani tereny zagrożone ruchami masowymi.

3. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE

Gmina Kosów Lacki znajduje się w dorzeczu Wisły. Odwadniana jest przez lewobrzeżne dopływy Bugu, tj. rzekę Kosówkę, Treblinkę, Buczynkę oraz Ugoszcz, którym towarzyszą mniejsze ciek. Dolina Bugu, który przepływa wzdłuż północnej granicy gminy, obejmuje północne tereny gminy aż do zabudowań wsi Wólka Okrąglik, Wólka Dolna, Jakubiki. Sieć rzeczną uzupełniają rowy melioracyjne, niewielkie jeziora oraz antropogeniczne oczka wodne i stawy.

Kosów Lacki znajduje się w granicach 8 jednolitych części wód powierzchniowych, przy czym monitoringiem¹ prowadzonym przez GIOŚ w okresie do 2021 r. objęte było sześć² z ośmiu ww. JCWP. Stan wód JCWP oceniony został jako zły. Wszystkie JCWP są zagrożone nieosiągnięciem celu środowiskowego.

¹ JCWP posiadające ustalony ppk w okresie 2016-2021

² Stan JCWP Bojewka oraz JCWP Treblinka został oceniony na podstawie oceny eksperckiej.

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

Tabela 15 Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych występujących na terenie gminy Kosów Lacki

<i>kod i nazwa JCWP</i>	<i>status JCWP</i>	<i>stan (ogólny)</i>	<i>ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego</i>	<i>cele środowiskowe</i>
Cetynia do Okna RW2000102671471239	NAT - naturalna część wód	zły stan wód	zagrożona	umiarkowany stan ekologiczny (złagodzone wskaźniki: [fosfor ogólny, fosforany, przewodność elektrolityczna właściwa w 20°C, IO, MIR]; pozostałe wskaźniki - II klasa jakości); zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry
Kosówka RW20001026714749	NAT - naturalna część wód	zły stan wód	zagrożona	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D dobry stan chemiczny
Kanał Kacapski	NAT -	zły stan	zagrożona	dobry stan

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

RW200010267147749	naturalna część wód	wód		ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych dobry stan chemiczny
Bojewka RW200010267147769	NAT - naturalna część wód	brak danych	zagrożona	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych dobry stan chemiczny
Ugoszcz RW20001026714789	NAT - naturalna część wód	zły stan wód	zagrożona	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

				dobry
Bug od granicy w Niemirowie do Broku RW20001226714759	NAT - naturalna część wód	zły stan wód	zagrożona	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny na odcinku cieku istotnego Bug w obrębie JCWP (dla jesiotra); zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry
Buczynka RW200015267147329	NAT - naturalna część wód	zły stan wód	zagrożona	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych dobry stan chemiczny
Treblinka RW200015267147549	NAT - naturalna część wód	brak danych	zagrożona	dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych dobry stan chemiczny

Źródło: www.apgw.gov.pl – Karty Charakterystyk JCWP

Zachodnia część gminy Kosów Lacki położona jest w granicach GZWP nr 215 Subniecka warszawska. Wody podziemne o znaczeniu użytkowym występują w obrębie dwóch pięter wodonośnych – czwartorzędowego i trzeciorzędowego. W podziale na jednolite części wód podziemnych gmina położona jest w obrębie JCWPd nr 55, którą charakteryzują dobry stan wód.

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

Tabela 16 Charakterystyka jednolitych części wód podziemnych występujących na terenie gminy Kosów Lacki

<i>kod JCWPd</i>	<i>stan JCWPd</i>	<i>ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego</i>	<i>cele środowiskowe</i>
GW200055	dobry	niezagrożona	dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy

Źródło: www.apgw.gov.pl – Karty Charakterystyk JCWPd

Gmina Kosów Lacki położona jest w dorzeczu Wisły, dlatego dla jej obszaru obowiązują ustalenia Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły przyjętego Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. z 2023 r. poz. 300). Plan dla terenu gminy wskazuje następujące działania:

- Aktualizacja programu ochrony środowiska pod kątem poprawy efektywności dotyczącej ograniczania dopływu zanieczyszczeń do JCWP (Cetynia do Okna i Kanał Kacapski) – rok zakończenia: 2027;
- Analiza techniczno-ekonomiczna gospodarowania ściekami w obszarze gminy poza aglomeracjami (JCWP Bug od granicy w Niemirowie do Broku) – rok zakończenia: 2024;
- Uporządkowanie i poprawa infrastruktury związanej z gospodarką ściekową na obszarze gminy poza aglomeracjami (JCWP Bug od granicy w Niemirowie do Broku) – rok zakończenia: 2027.

4. ZAGROŻENIE POWODZIOWE I ZAGROŻENIE SUSZA

W gminie Kosów Lacki zagrożenie powodziowe stanowi rzeka Bug (lewy dopływ Narwi) oraz jej lewy dopływ – rzeka Kosówka. Rzeka Bug została obwałowana. W zakresie oceny ryzyka powodziowego dla obszaru gminy obowiązują mapy zagrożenia powodziowego (MZP) i mapy ryzyka powodziowego (MRP)³. Na MZP wskazano obszary o wysokim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi (Q=10%, tzw. wody dziesięcioletnie), o średnim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi (Q=1%, tzw. wody stuletnie) oraz o niskim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi (Q=0,2%, tzw. wody pięćsetletnie) oraz obszary narażone na zalanie w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego.

Na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią od Bugu znajdują się grunty pomiędzy korytem rzeki a wałem przeciwpowodziowym, natomiast od rzeki Kosówka niezabudowane grunty rolne.

Pozostałe rzeki przepływające przez obszar gminy nie stanowią zagrożenia powodziowego.

Zgodnie z Planem Zarządzania Ryzykiem Powodziowym (PZRP) przyjętym Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz.U. z 2022 r., poz. 2739) w granicach gminy Kosów Lacki nie zaplanowano żadnego zadania inwestycyjnego. Obszar gminy obejmują działania realizujące

³ Dane pochodzące z aktualizacji map zagrożenia powodziowego, które w dniu 7.09.2022 r. zgodnie z art. 171 ust. 5 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1087 ze zm.) zostały podane do publicznej wiadomości.

jeden z trzech głównych celów zarządzania ryzykiem powodziowym, tj. cel 3 – poprawa systemu zarządzania ryzykiem powodziowym:

- Analizy skuteczności systemu zarządzania ryzykiem powodziowym i rekomendacje zmian.
- Budowa i rozwój lokalnych systemów ostrzegania przed powodzią.
- Gromadzenie i udostępnianie danych i informacji o szkodach i ryzyku powodziowym w ujednoliconej formie i zakresie na obszarze całego kraju.
- Inicjowanie badań naukowych i analiz eksperckich w zakresie zarządzania ryzykiem powodziowym w warunkach niepewności.
- Inicjowanie programów edukacyjnych dla różnych odbiorców, w tym również dostarczanie materiałów metodycznych i edukacyjnych w zakresie zarządzania ryzykiem powodziowym.
- Realizacja programów edukacyjno-promocyjnych dla różnych odbiorców w zakresie zarządzania ryzykiem powodziowym.
- Rozwój krajowego systemu prognoz, monitoringu i ostrzeżeń.

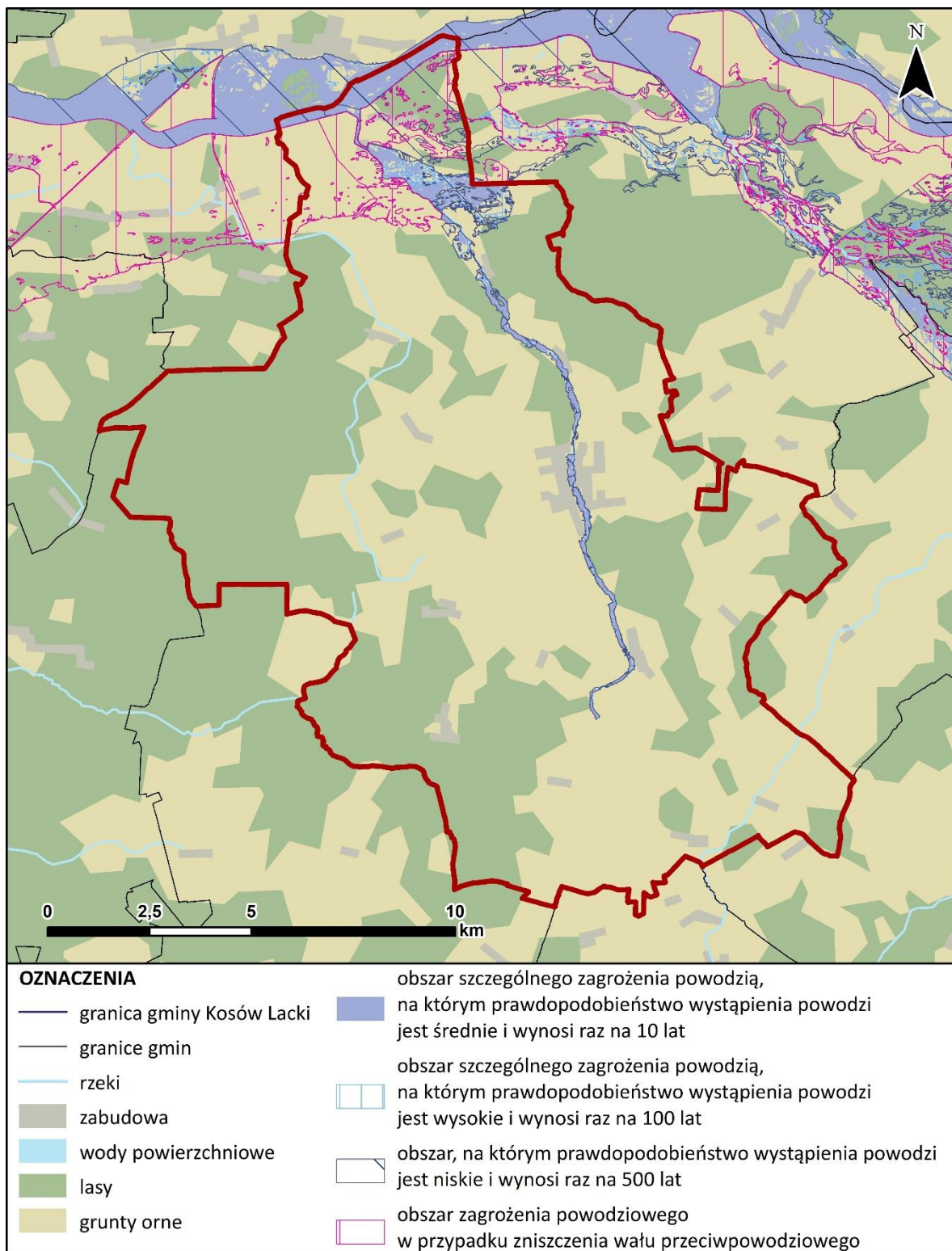
Według planu przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS) przyjętym Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz. U. z 2021 r. poz. 1615) znaczna część gminy Kosów Lacki jest ekstremalnie i silnie zagrożona suszą rolniczą. Obszar gminy jest umiarkowanie zagrożony suszą hydrologiczną i słabo zagrożony suszą hydrogeologiczną. Łączne zagrożenie suszą zostało w PPSS określone dla gminy jako umiarkowane i silne, a w północno-zachodniej części obszaru gminy jako słabe. Działania rekomendowane do wdrożenia w celu zapobiegania suszom dla Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP) na terenie gminy Kosów Lacki to:

1. Zwiększanie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych;
2. Retencja i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych;
3. Realizacja przedsięwzięć zmierzających do zwiększenia lub odtwarzania naturalnej retencji;
4. Analiza możliwości zwiększenia retencji w zlewniach z zastosowaniem naturalnej i sztucznej retencji;
5. Budowa oraz przebudowa urządzeń melioracji wodnych dla zwiększania retencji glebowej;
6. Wykorzystanie wód z systemów drenarskich do nawożenia i nawadniania upraw polowych;
7. Budowa lub przebudowa ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budowa lub przebudowa wodooszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych;
8. Przeprowadzenie weryfikacji zasad gospodarowania wodą w zbiornikach retencyjnych;
9. Przegląd pozwoleń wodnoprawnych i pozwoleń zintegrowanych na obszarach o zasobach dyspozycyjnych o intensywnym i bardzo intensywnym stopniu wykorzystania.

Zagrożenie suszą w gminie Kosów Lacki jest także zauważalny z perspektywy mieszkańców, rolników, leśników i samorządowców działających na terenie gminy. W wyniku corocznych susz

i wzrostu średnich temperatur powietrza, szczególnie w okresie letnim notowany jest spadek zbiorów płodów rolnych oraz wzrost liczby pożarów w lasach i dni o dużym zagrożeniu pożarowym. Obecnie prowadzone w gminie prace nad zapobieganiem skutkom susz to m. in. budowanie i odnawianie naturalnych zbiorników wodnych zwiększających retencję gruntów. Obecnie trwają prace nad odtworzeniem stawów w miejscowości Sągole i na pograniczu miejscowości Chruszczewka Włociańska i Chruszczewka Szlachecka. Największym problemem przy tego typu przedsięwzięciach jest potrzeba dużych nakładów finansowych.

Rysunek 4 Obszary zagrożenia powodziowego w gminie Kosów Lacki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dane.gov.pl – Mapa zagrożenia powodziowego (MZIP)

5. UŻYTKI ROLNE I LEŚNE

Gmina Kosów Lacki ma charakter rolniczy. W jej granicach znajduje się 11,4 tys. ha użytków rolnych o stosunkowo niskiej jakości (wskaźnik według IUNG 56,7 pkt) i wysokim udziale trwałych użytków zielonych w ogólnej powierzchni użytków rolnych (36,2%)⁴.

Zgodnie z danymi GUS z 2023 r. lesistość gminy kształtuje się na poziomie 29,6%. Powierzchnia lasów wynosi 5 938,71 ha, z czego lasy stanowiące własność Skarbu Państwa zajmują powierzchnię 966,13 ha (16,27% ogólnej powierzchni lasów), lasy prywatne 4 866 ha (81,9% ogólnej powierzchni lasów). Gmina Kosów Lacki w całości przynależy do Nadleśnictwa Sokołów, które podlega Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie.

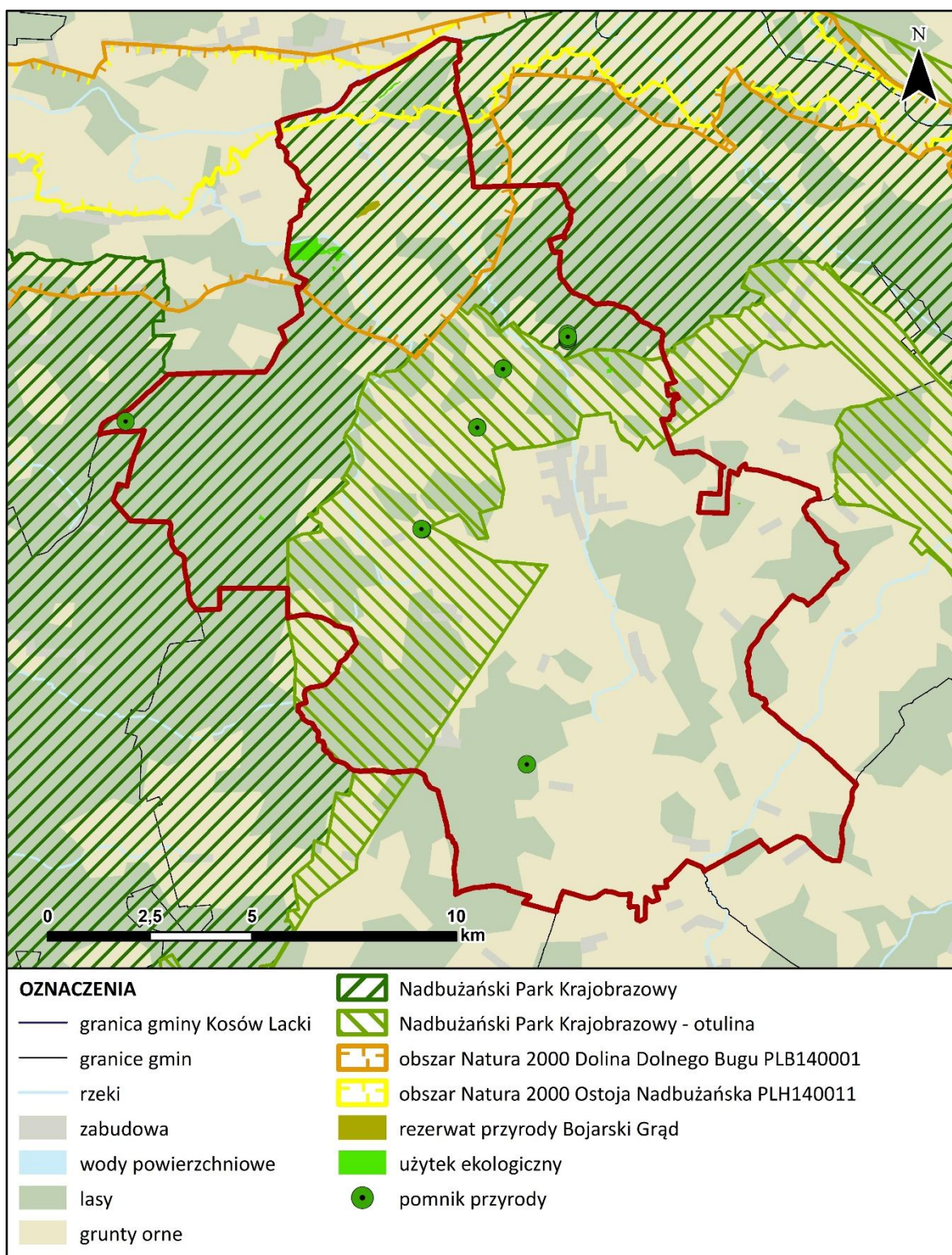
Kompleksy lasów Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych występują głównie w zachodniej oraz wschodniej części gminy. Najczęściej występującymi siedliskami są bór świeży, bór mieszany świeży i wilgotny oraz siedlisko olsu. Mniejszy udział mają siedliska lasu mieszanego świeżego i wilgotnego, lasu mieszanego bagiennego, boru świeżego, boru mieszanego wilgotnego. Najmniejszy udział mają siedliska olsu jesionowego, boru wilgotnego, lasu wilgotnego i świeżego. Dominującymi gatunkami są sosna pospolita, brzoza brodawkowata, dąb, olsza czarna. Towarzyszą im grab pospolity, topola osika, świerk pospolity, wierzba biała. Wiek drzewostanu jest zróżnicowany – średnia wieku drzew wynosi 55 lat. Lasy Państwowe na terenie gminy poza pełnioną funkcją produkcyjną oraz społeczną pełnią również funkcje przyrodnicze, tj. chronią zasoby wód podziemnych i powierzchniowych (lasy wodochronne) oraz gleby przed erozją wietrzną i wodną (lasy glebochronne).

6. FORMY OCHRONY PRZYRODY

Na terenie gminy Kosów Lacki występują obszary objęte ochroną na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1336 ze zm.). Są to obszary Natura 2000, park krajobrazowy, rezerwat przyrody, użytki ekologiczne oraz pomniki przyrody.

⁴ Raport o stanie Miasta i Gminy Kosów Lacki, UMiG Kosów Lacki 2024

Rysunek 5 Formy ochrony przyrody w gminie Kosów Lacki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

OBSZAR NATURA 2000 DOLINA DOLNEGO BUGU

Obszar Natura 2000 Doliny Dolnego Bugu obejmuje ok. 260 km odcinek doliny Bugu od ujścia Krzny do Jeziora Zegrzyńskiego. Większość doliny pokrywają suche, ekstensywnie użytkowane pastwiska. Obszary bagienne są usytuowane głównie przy ujściach rzek, dopływów Bugu, oraz wokół pozostałych fragmentów dawnych koryt rzecznych. Koryto Bugu jest w większości nie zmienione przez człowieka, pozostały tu liczne, piaszczyste wyspy, nagie lub porośnięte wierzbowymi lub topolowymi łęgami nadrzecznymi. Wzdłuż rzeki występują dobrze rozwinięte zarośla wierzbowe. Pierwsza terasa rzeki obfituje w starorzecza, zróżnicowane pod względem wielkości, głębokości i stopnia porośnięcia przez roślinność wodną.

Przedmiotem ochrony obszaru specjalnej ochrony ptaków Dolina Dolnego Bugu stały się gatunki ptaków związanych z ekstensywnie użytkowanymi terenami otwartymi oraz wodami powierzchniowymi, wśród nich m.in. bocian czarny, bocian biały, cyranka, płaskonos, błotniak stawowy, błotniak łąkowy, kszysk, wodnik, kropiatka, zielonka, derkacz i wiele innych.

Dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnego Bugu ustanowiono plan zadań ochronnych (Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie, Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 5 września 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Dolnego Bugu PLB140001 ze zm.), w którym dla objętych ochroną gatunków wyznaczono cele działań ochronnych m.in. utrzymanie siedlisk gatunków, polepszanie sukcesów łęgowych poprzez odstrzał drapieżników oraz utrzymywanie populacji dzięki zapobieganiu zbyt intensywnemu zarastaniu łąk poprzez koszenie i zwiększanie liczby wypasanych zwierząt.

Fragment obszaru Natura 2000 Doliny Dolnego Bugu położonego na terenie gminy Kosów Lacki zajmuje powierzchnię 2 790,8 ha i znajduje się w północnej części gminy w obrębach ewidencyjnych Rytele Święckie, Bojary, Jakubiki, Wólka Dolna i Wólka Okrąglik.

OBSZAR NATURA 2000 OSTOJA NADBUŻAŃSKA

Obszar Ostoi Nadbużańskiej, podobnie jak obszar Doliny Dolnego Bugu, obejmuje ok. 260 km odcinek doliny Bugu od ujścia Krzny do Jeziora Zegrzyńskiego z charakterystycznym dla doliny Bugu krajobrazem, obfitującym w starorzecza, łachy i piaszczyste skarpy nagie lub porośnięte wierzbowymi lub topolowymi łęgami nadrzecznymi z dobrze rozwiniętymi zaroślami wierzbowymi. Większość doliny pokryta jest przez suche, ekstensywnie użytkowane pastwiska. Do Ostoi Nadbużańskiej włączony jest także kompleks lasów liściastych między Drażniewem i Platerowem.

Dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nadbużańska ustanowiono plan zadań ochronnych (Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie, Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 5 września 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nadbużańska PLH140011). Przedmiotem ochrony stały się tu:

- Zbiorowiska o charakterze naturalnym dotyczące środowisk wodnych:
 - starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami *Nymmpheion*,

Potamion;

- zbiorowiska zalewanych mulistych brzegów rzek;
- zbiorowiska ziołorośli nadrzecznych.
- Zbiorowiska o charakterze naturalnym dotyczące płatów roślinności porastających podłoża piaszczyste:
 - ciepłolubne śródlądowe murawy napiaskowe;
 - wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi;
 - suche wrzosowiska;
 - murawy kserotermiczne.
- Zbiorowiska o charakterze seminaturalnym dotyczące łąk kośnych występujących głównie w dolinie Bugu:
 - niżowe świeże łąki użytkowane ekstensywnie;
 - ziemnowilgotne łąki trzęślicowe;
 - łąki selernicowe.
- Zbiorowiska leśne:
 - grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny;
 - łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe;
 - łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe;
 - ciepłolubne dąbrowy;
 - sosnowy bór chrobotkowy.

Fragment obszaru Natura 2000 Ostoja Nadbużańska położonego na terenie gminy Kosów Lacki zajmuje powierzchnię 405,2 ha i znajduje się przy północnej granicy gminy w obrębie ewidencyjnym Rytele Świąćkie.

NADBUŻAŃSKI PARK KRAJOBRAZOWY

Nadbużański Park Krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Celem ochrony Parku jest przede wszystkim zachowanie swobodnie meandrującej nizinnej rzeki Bug i jego doliny, pozostałości dużych kompleksów leśnych oraz muraw psammofilnych, kserotermicznych i łągów nadrzecznych, a także zachowanie charakteru zabudowy wiejskiej i tradycyjnej funkcji wsi oraz w niewielkim stopniu przekształconego krajobrazu rolniczego.

W celu zabezpieczenia Parku przed zagrożeniami zewnętrznymi wynikającymi z działalności człowieka funkcjonuje otulina, tj. strefa ochronna granicząca z Parkiem. Park wraz z otuliną obejmuje obszar o powierzchni całkowitej 113 671,7 ha (6 499,5 ha znajduje się w granicach gminy Kosów Lacki), w tym otulina stanowi obszar o powierzchni 39 535,2 ha (4 953,6 ha znajduje się w granicach gminy Kosów Lacki).

REZERWAT PRZYRODY BOJARSKI GRĄD

Rezerwat przyrody Bojarski Grąd został utworzony w 1996 r. i zajmuje obszar o powierzchni 7,02 ha. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych zwydmienia śródłąkowego, stanowiącego wartościowy obiekt geobotaniczny z rzadkimi zbiorowiskami roślinnymi, który jest siedliskiem rzadkich i chronionych gatunków roślin. Dla rezerwatu obowiązują zadania ochronne przyjęte Zarządzeniem Nr 42 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z dnia 31 stycznia 2022 r. w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody „Bojarski Grąd”, które polegają na monitoringu siedlisk przyrodniczych i zbiorowisk roślinnych obszaru rezerwatu wraz z inwentaryzacją zasobów przyrodniczych.

UŻYTKI EKOLOGICZNE

Zgodnie z Centralnym Rejestrem Form Ochrony Przyrody GDOŚ na terenie gminy Kosów Lacki (w obrębach ewidencyjnych Rytele Świątkie, Jakubiki, Wólka Okrąglik, Tosie, Stara Maliszewa, Nowa Wieś) zlokalizowanych jest 13 użytków ekologicznych.

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

Tabela 17 Wykaz użytków ekologicznych na terenie gminy Kosów Lacki

<i>lp.</i>	<i>nazwa</i>	<i>rodzaj użytku</i>	<i>akt prawny ustanawiający</i>	<i>cel ochrony</i>	<i>obręb ewidencyjny</i>	<i>numery działek ewidencyjnych</i>
1.	Jezioro Borek - użytk 588	naturalny zbiornik wodny	Rozporządzenie Nr 16 Wojewody Mazowieckiego z dn. 19.02.2002 r. w sprawie wprowadzenia użytków ekologicznych (Dz. Urz. Woj. Maz. z 2002 r. Nr 64, poz. 1292)	zbiornik wodny	Rytele Świąćkie	244
2.	użytek 589	starorzecze		starorzecze	Rytele Świąćkie	98, 116/3, 117/3
3.	użytek 590	wydma		wydma - ugór	Wólka Dolna	232
4.	użytek 591	bagno		bagno	Stara Maliszewa	77
5.	Broda - użytk 592	bagno		bagno	Nowa Wieś	113, 106
6.	użytek 593	bagno		bagno	Wólka Okrąglik	1475
7.	użytek 594	płaty nieużytkowanej roślinności		nieużytek, jezioro śródleśne	Jakubiki	596, 597, 598
8.	użytek 595	bagno		bagno śródleśne	Jakubiki	605
9.	Turzyca 1, Turzyca 2 - użytk	bagno		bagno, nieużytek	Tosie	492/7, 493/1, 494/1, 495/1, 496/1, 497/1, 502, 503/1, 503/2, 504, 505

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

	596					
10.	użytek 597	bagno		bagno śródleśne	Tosie	509, 510/7, 510/5, 512/1, 516/1
11.	użytek 598	bagno		bagno śródleśne	Wólka Okrąglik	1475, 968
12.	Topiel 3 - użytek 599	bagno		bagno	Wólka Okrąglik	1474
13.	Topiel 2, Grząskie - użytek 600	bagno		bagno, grunty zakrzewione i zadrzewione	Wólka Okrąglik	448

Źródło: CFROP GDOŚ, stan na wrzesień 2024 r.

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

POMNIKI PRZYRODY

Zgodnie z Centralnym Rejestrem Form Ochrony Przyrody GDOŚ na terenie gminy Kosów Lacki (w obrębach ewidencyjnych Nowa Maliszewa, Tosie, Guty, Dębe, Kutyski) zlokalizowanych jest 8 pomników przyrody.

Tabela 18 Wykaz pomników przyrody na terenie gminy Kosów Lacki

<i>lp.</i>	<i>typ pomnika</i>	<i>gatunek drzewa</i>	<i>akt prawny ustanawiający</i>
1.	wieloobiektowy (dwa drzewa)	dagleżja zielona <i>Pseudotsuga menziesii</i>	Rozporządzenie Nr 140 Wojewody Mazowieckiego z dnia 4 września 2000 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2000 r. Nr 106, poz. 1033)
2.	wieloobiektowy (dwa drzewa)	żywotnik zachodni <i>Thuja occidentalis</i>	
3.	jednoobiektowy (drzewo)	sosna zwyczajna <i>Pinus sylvestris</i>	
4.	jednoobiektowy (drzewo)	robinia akacjowa <i>Robinia pseudoacacia</i>	
5.	wieloobiektowy (cztery drzewa)	Jałowiec pospolity <i>Juniperus communi</i>	Rozporządzenie Nr 255 Wojewody Mazowieckiego z dnia 1 października 2001 r. w sprawie wprowadzenia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2001 r. Nr 212, poz. 3672)
6.	jednoobiektowy (drzewo)	lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	
7.	wieloobiektowy (cztery drzewa)	robinia akacjowa <i>Robinia pseudoacacia</i>	Rozporządzenie Nr 6 Wojewody Mazowieckiego z dnia 2 marca 2009 r. w sprawie pomników przyrody położonych na terenie powiatu Sokołowskiego (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2009 r. Nr 36, poz. 860)
8.	wieloobiektowy (trzy drzewa)	sosna czarna <i>Pinus nigra</i>	

Źródło: CFROP GDOŚ, stan na wrzesień 2024 r.

7. STAN ŚRODOWISKA NATURALNEGO

Monitoring jakości powietrza na terenie województwa mazowieckiego prowadzony jest w ramach państwowego monitoringu środowiska przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (Departament Monitoringu Środowiska). Oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru strefy, liczba stref w województwie mazowieckim wynosi 4. Obszar gminy Kosów Lacki zaliczany jest do strefy mazowieckiej, w której ocena jakości powietrza prowadzona jest zarówno pod kątem ochrony zdrowia ludzi jak i ochrony roślin.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI

Zgodnie z „Roczną oceną jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport wojewódzki za rok 2023”⁵ na obszarze strefy mazowieckiej nie wykazano obszarów przekroczeń poziomów dopuszczalnych oraz poziomów docelowych ze względu na ochronę zdrowia ludzi oraz ochronę roślin. Wykazano natomiast obszary przekroczeń poziomu celu długoterminowego ozonu – klasa D2. W sezonie letnim rejestrowany był wzrost stężeń ozonu, spowodowany obecnością w atmosferze jego prekursorów oraz, w dużej mierze, warunkami meteorologicznymi.

Tabela 19 Wynikowe klasy strefy mazowieckiej dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych pod kątem ochrony zdrowia i roślin

kryterium	symbol klasy dla poszczególnych zanieczyszczeń										
	NO ₂	SO ₂	CO	PM ₁₀	PM _{2,5}	B(a)P	As	Cd	Ni	Pb	O ₃
ze względu na ochronę zdrowia ludzi	A	A	A	A	A/A1	A	A	A	A	A	A/D2
ze względu na ochronę roślin	A	A	-7	-	-	-	-	-	-	-	A/D2

gdzie:

klasa A – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych;

klasa A1 – stężenia pyłu PM_{2,5} nie przekraczają poziomu dopuszczalnego dla II fazy;

klasa D2 – stężenia ozonu przekraczają poziom celu długoterminowego.

Źródło: *Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport wojewódzki za rok 2023*. GIOŚ Warszawa, 2024

Zagrożenie dla jakości wód podziemnych i powierzchniowych może stanowić nieuporządkowana gospodarka wodno-ściekowa w przypadku, gdy rozwój sieci kanalizacyjnej nie idzie w parze z rozwojem sieci wodociągowej. Zgodnie z danymi Urzędu Miasta i Gminy w Kosowie Lackim, na obszarze gminy Kosów Lacki, z wodociągu korzysta 99% mieszkańców, natomiast siecią kanalizacyjną objęty jest obszar miasta. Na terenach, gdzie budowa kanalizacji sanitarnej nie jest ekonomicznie uzasadniona mieszkańcy korzystają z przydomowych oczyszczalni ścieków lub zbiorników bezodpływowych. Niewłaściwe zagospodarowanie ścieków, np. w nieszczelnych szambach, stanowi znaczące zagrożenie dla stanu czystości wód podziemnych i powierzchniowych. Na terenie gminy Kosów Lacki znajduje się 481 sztuk zbiorników bezodpływowych oraz 11 oczyszczalni przydomowych (GUS, stan na 31 XII 2022 r.).

Jako główne zagrożenie klimatu akustycznego na terenie gminy Kosów Lacki należy wskazać hałas komunikacyjny, pochodzący z drogi wojewódzkiej nr 627 Ostrołęka – Sokołów Podlaski oraz drogi wojewódzkiej nr 695 Kosów Lacki – Cerań. Zgodnie z Generalnym Pomiarem Ruchu przeprowadzonym przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad w 2020/2021 na drogach krajowych i wojewódzkich⁸ ruch samochodowy na ww. szlakach jest dość wzmożony, a ponadto poruszają się po nim także pojazdy ciężarowe, których ruch powoduje znacznie większą uciążliwość akustyczną w porównaniu do samochodów osobowych.

⁵ GIOŚ Warszawa, 2024

⁶ dla roślin NO_x

⁷ nie przeprowadzono klasyfikacji

⁸ Generalny Pomiar Ruchu 2020/21, GDDKiA: <https://www.gov.pl/web/gddkia/generalny-pomiar-ruchu-20202021>

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

Tabela 20 Średni Dobowy Ruch Roczny dla DW627, DW695

<i>numer drogi</i>	<i>opis odcinka</i>		<i>SDRR poj. silnikowe ogółem (poj./dobę)</i>
	<i>długość (km)</i>	<i>nazwa</i>	
627	16,4	MAŁKINIA /DW694/ - KOSÓW LACKI /DW695/	2152
627	21,7	KOSÓW LACKI /DW695/ - SOKOŁÓW PODLASKI /DK62/	2910
695	6,9	KOSÓW LACKI /DW627/ - CERANÓW /DK63/	1423

Źródło: Generalny Pomiar Ruchu 2020/2021

Potencjalnym źródłem hałasu jest również działalność gospodarcza, przy czym uciążliwość akustyczna ma charakter lokalny i dotyczy zlokalizowanych w pobliżu zakładów usługowych oraz produkcyjnych.

Zgodnie z danymi Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska⁹ na terenie gminy Kosów Lacki nie występują zakłady dużego ryzyka wystąpienia poważnej awarii (ZDR) oraz zakłady zwiększonego ryzyka wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (ZZR).

8. PODSUMOWANIE OBSZARU PRZYRODNICZEGO

Gmina Kosów Lacki charakteryzuje się dobrym stanem środowiska naturalnego. Zwiększona emisja zanieczyszczeń do powietrza w sezonie grzewczym czy zagrożenia dla jakości wód podziemnych i powierzchniowych spowodowane nieuregulowaną gospodarką wodno-ściekową stanowią problemy typowe dla obszaru całej Polski. Zagrożenie hałasem pochodzi głównie z ciągów komunikacyjnych, przy czym jest ono zależne od natężenia ruchu i możliwe do ograniczenia.

Do najcenniejszy obszarów znajdujących się w granicach gminy, ze względu na wyróżniające się naturalne ekosystemy oraz wysokie walory krajobrazowe, należy dolina Bugu wraz ze starorzeczami oraz zwarte kompleksy leśne wraz z śródleśnymi bagnami. Udział obszarów objętych ochroną na mocy ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody w granicach gminy stanowi 32,3% jej powierzchni. Gmina położona jest w obszarze funkcjonalnym „Zielone Płuca Polski”, w którym zakłada się integrację ochrony środowiska z rozwojem gospodarczym i postępowaniem cywilizacyjnym.

⁹ <https://www.gov.pl/web/gios/di-zaklady-stwarzajace-zagrozenie-wystapienia-powaznej-awarii-przemyslowej>

VI. OBSZAR PRZESTRZENNY

1. POWIĄZANIA PRZESTRZENNE GMINY

Gmina Kosów Lacki znajduje się w północno-wschodniej części województwa mazowieckiego. Położona jest w odległości około 116 km od Warszawy oraz około 119 km od Białegostoku. Zlokalizowanie na obrzeżach województwa nie wpływa korzystnie na gminę, jako że granice administracyjne często stanowią granice inwestycji czy dofinansowań.

Przez gminę przebiegają dwie drogi wojewódzkie: DW627 łącząca Ostrołękę z Sokołowem Podlaskim i DW695 biegnąca z Kosowa Lackiego do siedziby sąsiedniej gminy – Ceranowa. Najbliższa droga krajowa to DK63 łącząca przygraniczną miejscowość Perły z przejściem granicznym Sławatycze-Domaczewo. Najważniejszym szlakiem komunikacyjnym w pobliżu Kosowa Lackiego jest jednak droga ekspresowa S8, która biegnie w kierunku Warszawy i Białegostoku. Najbliższą stacją kolejową jest oddalona o 17 km stacja Małkinia w Małkini Górnej.

Położenie z dala od głównych szlaków drogowych oraz kolejowych zmniejsza atrakcyjność inwestycyjną gminy. Kosów Lacki położony jest jednak w regionie o dobrze rozwiniętym przemyśle spożywczym i przetwórczym. Dla rozwoju gospodarczego gminy bardzo ważne jest sąsiedztwo takich miejscowości jak Sokołów Podlaski, Siedlce czy Łochów, które są siedzibą wielu firm w szczególności z branży mleczarskiej i przetwórstwa.

Najsilniej oddziałującym na gminę ośrodkiem jest Sokołów Podlaski. Miasto powiatowe stanowi najbliższą siedzibę usług wyższego rzędu takich jak szpital oraz siedzibę władz lokalnych odpowiedzialnych za część zadań i inwestycji realizowanych na terenie gminy. Istotnym miastem dla Kosowa Lackiego jest także Warszawa, która pomimo znacznego oddalenia posiada największy rynek pracy oraz specjalistyczne usługi, uczelnie wyższe i organy administracji rządowej i wojewódzkiej. Do Warszawy jeżdżą na co dzień osoby zatrudnione w stolicy oraz m. in. pochodzący z gminy studenci uczelni wyższych.

2. STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA GMINY

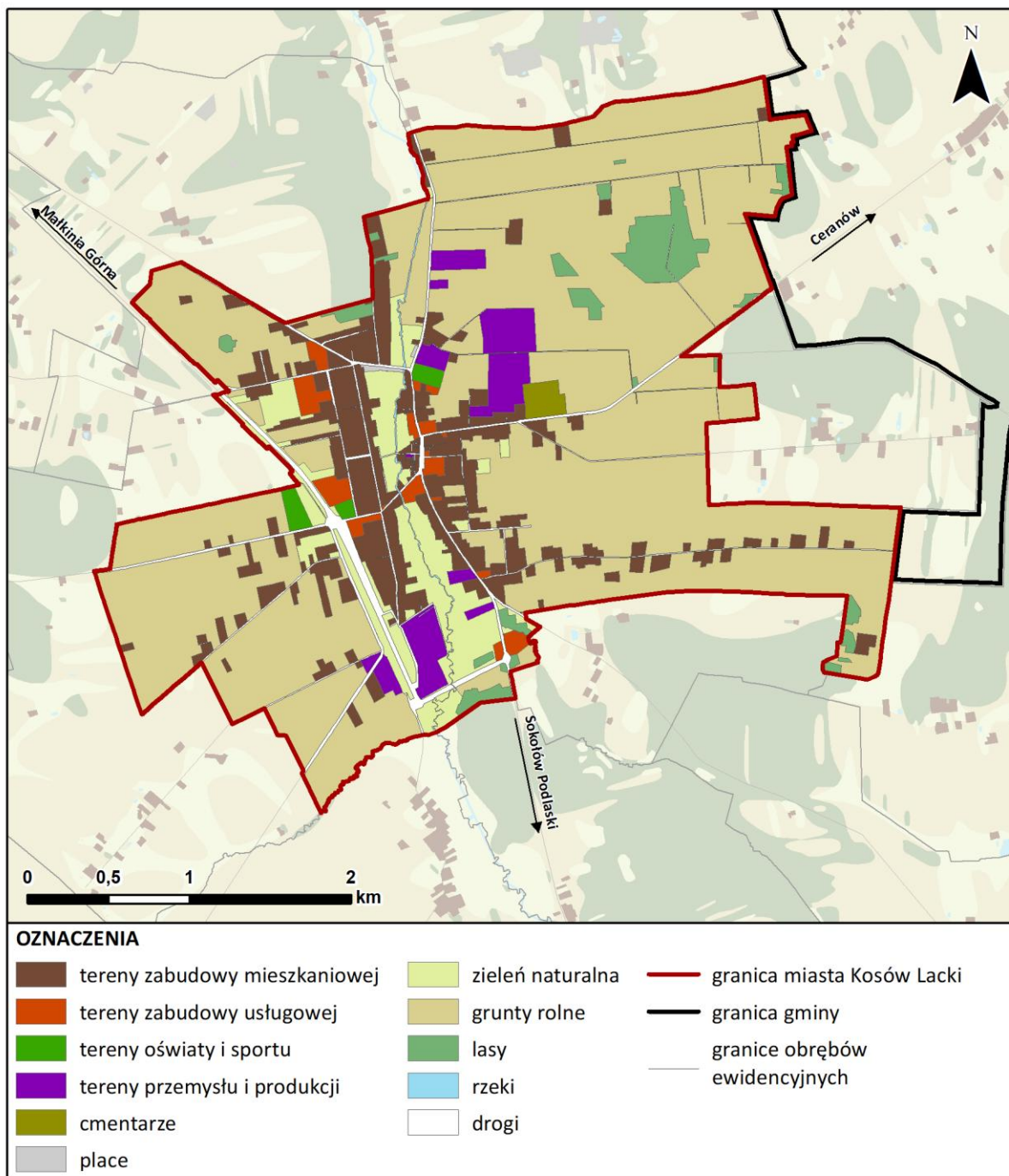
Gmina Kosów Lacki, ponieważ jest gminą miejsko-wiejską, posiada zróżnicowaną strukturę funkcjonalno-przestrzenną w mieście oraz na obszarze wiejskim. Miasto skupia najwięcej mieszkańców, najważniejsze usługi społeczne oraz największe zakłady pracy. Obszar wiejski gminy cechują natomiast niewielkie zwarte miejscowości oraz tereny rolnicze i naturalne.

Ze względu na kilkukrotne zniszczenia oraz wysiedlenia na przestrzeni wieków, w Kosowie Lackim nie wytworzył się czytelny układ urbanistyczny typowy dla miast północnego i wschodniego Mazowsza oparty na centralnym rynku lub placu. Główną część miasta skupiającą najważniejsze usługi i najstarsze zabudowania tworzy ulica Wolności, która obecnie jest częścią drogi wojewódzkiej nr 695. Otoczona jest pierzeją dwukondygnacyjnych kamienic, a nad nią góruje wybudowany w latach 1907-1924 zabytkowy kościół parafialny. W czasie II wojny światowej ważnym wydarzeniem dla topologii miasta było utworzenie w nim getta żydowskiego.

Rozwój przestrzenny miasta uwarunkowany jest przebiegiem rzeki Kosówki oraz drogi wojewódzkiej nr 627. Dolina Kosówki tworzy pas zieleni przecinający miasto. Po jej zachodniej

stronie, pomiędzy rzeką a drogą wojewódzką nr 627 powstały zwarte osiedla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej poprzecinane ortogonalną siatką ulic. Po wschodniej stronie rzeki zlokalizowana jest z kolei starsza, intensywniejsza zabudowa oraz najważniejsze usługi. Tereny przemysłowe, na których znajdują się m. in. zakład produkcji oleju rzepakowego Staoil, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska oraz zakłady mięsne, znajdują się w południowej i północno-wschodniej części miasta. Obrzeża Kosowa Lackiego wykorzystywane są pod produkcję rolną i zabudowę zagrodową. Wzdłuż ciągów komunikacyjnych stopniowo rozszerza się zabudowa mieszkaniowa.

Rysunek 6 Struktura funkcjonalno-przestrzenna miasta Kosów Lacki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ewidencji Gruntów i Budynków

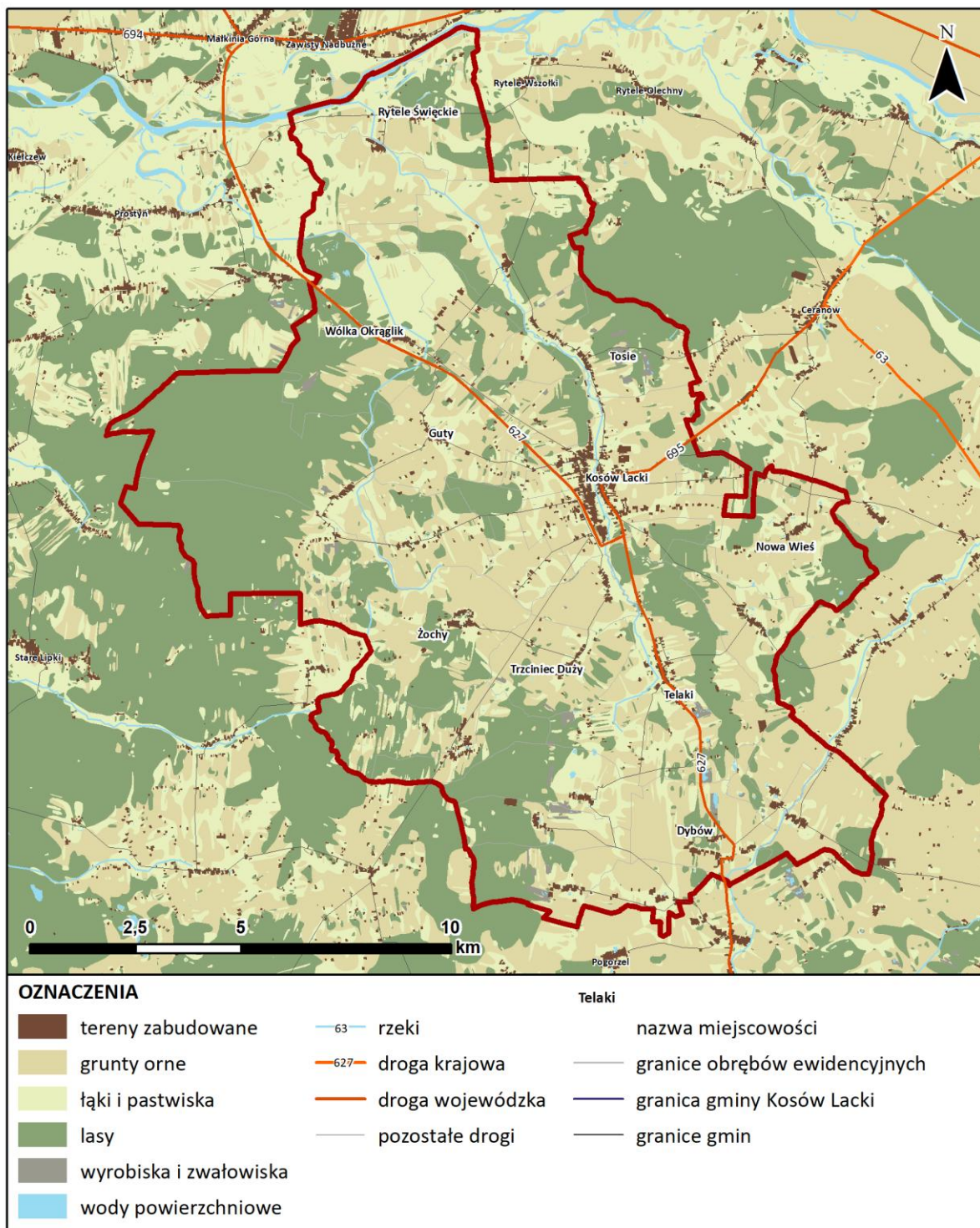
Grunty rolne zajmują w gminie największą powierzchnię. Produkcją rolną, nawet jeżeli odbywa się na bardzo małą skalę lub własne potrzeby, zajmuje się większość mieszkańców wsi w gminie. W miejscowościach wiejskich dominuje zabudowa zagrodowa w typie ulicówek. Jak pokazano na rysunku 2, główne usługi społeczne zlokalizowane są w mieście. We wsiach oprócz zabudowy mieszkaniowej znajdują się w większości jedynie siedziby ochotniczych straży pożarnych, świetlice wiejskie i niewielkie obiekty handlowe.

Gospodarstwa rolne w Kosowie Lackim są rozdrobnione na co wskazuje niewielka średnia powierzchnia gospodarstwa dla gminy (11,26 ha). Zwarte zabudowania w miejscowościach wiejskich otaczają szachownice wąskich pól. Taka struktura rolna utrudnia efektywne gospodarowanie i wykorzystanie gruntów oraz nie sprzyja powstawaniu wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych.

Lasy na terenie gminy zajmują obszar około 6 ha, co stanowi 30% jej powierzchni. Najwięcej lasów znajduje się po zachodniej stronie gminy w granicach Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. Przy północnej granicy gminy przepływa rzeka Bug. Drugą ważną rzeką na mapie gminy jest Kosówka przecinająca miasto w osi północ-południe.

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI

Rysunek 7 Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy Kosów Lacki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Bazy Danych Obiektów Topograficznych

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

3. POLITYKA PRZESTRZENNA GMINY

Dla terenu gminy Kosów Lacki obowiązuje Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego przyjęte uchwałą Nr XXXI/219/2018 Rady Miasta i Gminy Kosów Lacki z dnia 23 maja 2018 r.

Na terenie gminy Kosów Lacki obowiązuje 5 planów zagospodarowania przestrzennego, których łączna powierzchnia to 1 178 ha, w tym 3 uchwały zmieniające plan miejscowy miasta Kosowa Lackiego. Plany miejscowe pokrywają gminę w 5,88%. Samo miasto Kosów Lacki jest pokryte planami miejscowymi w 100%.

Tabela 21 Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

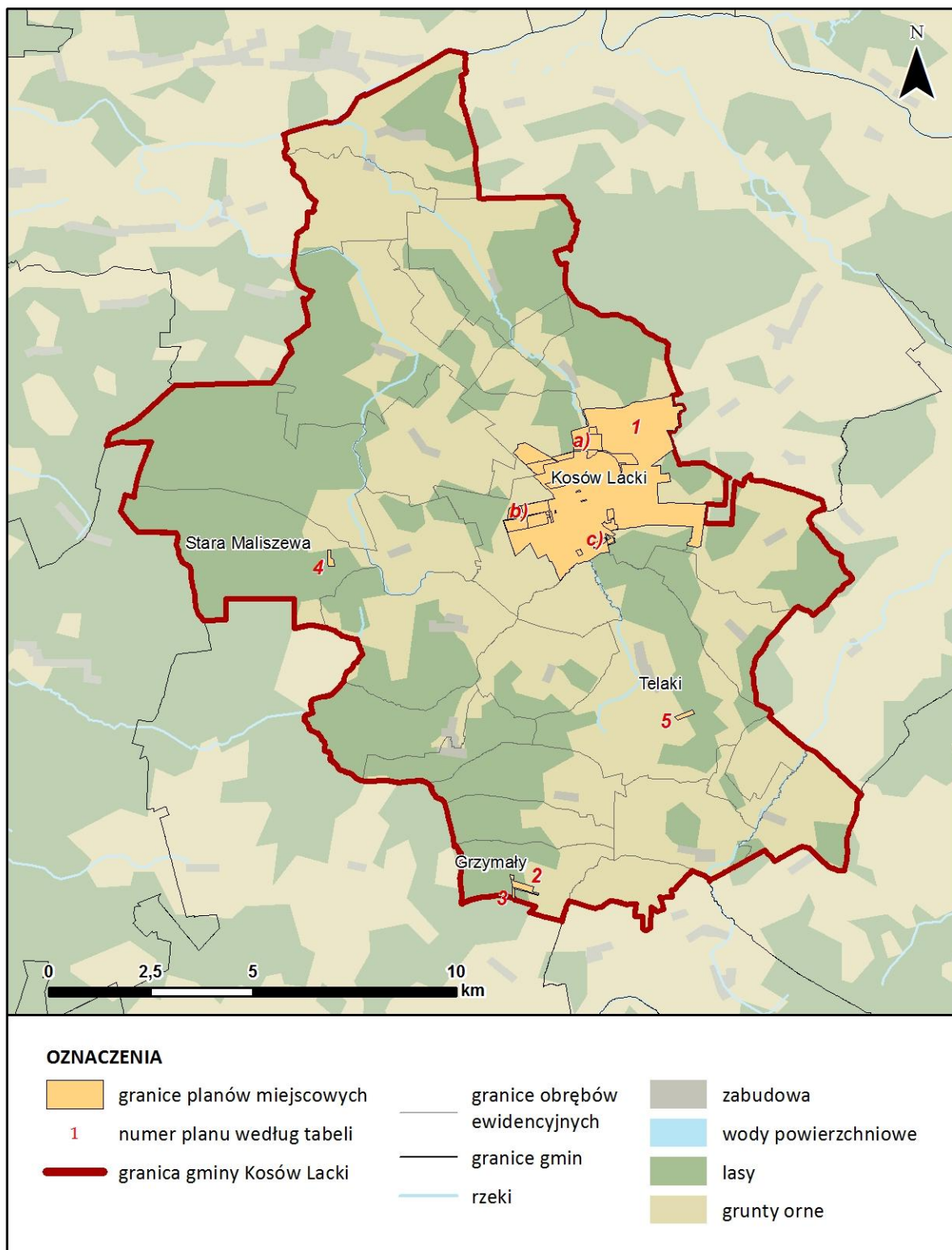
<i>Lp.</i>	<i>Tytuł uchwały</i>	<i>Numer uchwały</i>	<i>Data uchwały</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Powierzchnia (ha)</i>
1.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kosów Lacki	XXX/146/2005	26 września 2005 r.	Kosów Lacki	1156,95
	a) w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części miasta Kosów Lacki	XXXI/169/2009	30 grudnia 2009 r.	Kosów Lacki	16,43
	b) w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części miasta Kosów Lacki	IX/52/2011	26 października 2011 r.	Kosów Lacki	122,33
	c) W sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla miasta Kosów Lacki – część działki nr 1771	VII/37/2007	4 czerwca 2007 r.	Kosów Lacki	0,76
2.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części wsi Grzymały gmina Kosów Lacki - teren powierzchniowej eksploatacji złóż kruszywa naturalnego	XXXII/158/2005	30 listopada 2005 r.	Grzymały	10,69

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

3.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obszaru gminy Kosów Lacki - tereny eksploatacji kruszywa naturalnego we wsi Grzymały	XIX/120/2016	21 listopada 2016 r.	Grzymały	2,78
4.	w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obszaru gminy Kosów Lacki - teren eksploatacji kruszywa naturalnego we wsi Stara Maliszewa	XXVI/161/2013	25 września 2013 r.	Stara Maliszewa	4,51
5.	w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kosów Lacki we wsi Telaki	XXVIII/170/2001	29 sierpnia 2001 r.	Telaki	5,2

Źródło: rejestrurbanistyczny.gison.pl

Rysunek 8 Pokrycie planami miejscowymi gminy Kosów Lacki

Źródło: rejestrurbanistyczny.gison.pl

Pomimo niskiego pokrycia gminy planami miejscowymi na przestrzeni ostatnich lat wydawana była mała liczba decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu (tzw. decyzje WZ). W 2024 roku wzrosła liczba wydawanych decyzji, prawdopodobnie ze względu na zmianę przepisów,

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

która wprowadza zmianę dotyczącą okresu ważności decyzji. Najwięcej decyzji WZ wydawanych było w miejscowościach Albinów i Henrysin, które bezpośrednio sąsiadują z miastem Kosów Lacki. W samym Kosowie Lackim nie są wydawane decyzje o warunkach zabudowy, ze względu na całkowite pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Pozwolenia na budowę w mieście wydawane są na podstawie zapisów planów miejscowych. W miejscowości Buczyn Szlachecki na przestrzeni ostatnich lat nie została wydana ani jedna decyzja, natomiast w miejscowościach Grzymały, Jakubiki, Krupy, Nowa Maliszewa, Wólka Dolna wydano po jednej decyzji o warunkach zabudowy. Zwiększony ruch inwestycyjny występuje w miejscowościach położonych blisko miasta, w których jednocześnie ceny gruntów są niższe. Niewielka liczba wydawanych decyzji o warunkach zabudowy występuje w miejscowościach położonych na obrzeżach gminy, o małej liczbie ludności i słabej dostępności komunikacyjnej.

Tabela 22 Liczba wydawanych decyzji o warunkach zabudowy w latach 2019-2024

l.p.	Obręb ewidencyjny	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy						
		2019	2020	2021	2022	2023	2024 (do dnia 29.08.24)	Suma
1.	Albinów	1	2	4	4	4	4	19
2.	Bojary	0	0	3	2	0	0	5
3.	Buczyn Dworski	0	1	0	1	1	0	3
4.	Buczyn Szlachecki	0	0	0	0	0	0	0
5.	Chruszczewka Szlachecka	2	1	0	0	0	0	3
6.	Chruszczewka Włociańska	1	2	1	1	0	0	5
7.	Dębe	0	0	2	0	0	2	4
8.	Dybów	3	1	1	1	0	1	7
9.	Grzymały	0	0	0	1	0	0	1
10.	Guty	4	2	1	3	1	0	11
11.	Henrysin	0	1	3	2	6	6	18
12.	Jakubiki	0	1	0	0	0	0	1
13.	Kosów Ruski	0	0	2	1	3	1	7
14.	Kosów-Hulidów	1	1	0	2	0	1	5
15.	Krupy	0	0	0	0	0	1	1
16.	Kutyski	1	1	0	0	0	0	2

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

17.	Łomna	0	1	1	1	1	0	4
18.	Nowa Maliszewa	1	0	0	0	0	0	1
19.	Nowa Wieś	1	0	3	5	1	3	13
20.	Nowy Buczyn	1	0	1	0	2	0	4
21.	Rytele Świąckie	0	2	2	2	0	0	6
22.	Sągole	0	2	1	1	0	1	5
23.	Stara Maliszewa	1	0	0	1	0	2	4
24.	Telaki	2	2	4	1	3	2	14
25.	Tosie	0	1	1	1	0	0	3
26.	Trzciniec Duży	0	1	2	1	1	0	5
27.	Trzciniec Mały	0	2	3	2	2	1	10
28.	Wólka Dolna	0	0	0	0	0	1	1
29.	Wólka Okrąglik	1	1	2	3	0	1	8
30.	Wyszomierz	1	0	1	1	0	0	3
31.	Żochy	2	0	1	2	4	0	9
Suma								
		23	25	39	39	29	27	

Źródło: Urząd Miasta i Gminy Kosów Lacki

Ocena aktualności Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego przyjęta Uchwałą Nr XV/94/2020 z dnia 22 kwietnia 2020 r. w sprawie aktualności Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kosów Lacki oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wykazało częściową nieaktualność Studium oraz niektórych planów miejscowych. Analiza wskazuje także potrzebę systematycznego opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w szczególności dla terenów o dużym ruchu budowlanym odbywającym się poprzez decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

W świetle zmian przepisów wprowadzonych ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 1688) gmina powinna w przeciągu kilku najbliższych lat opracować także plan ogólny gminy Kosów Lacki.

4. ZABYTKI

REJESTR ZABYTKÓW I GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

Na terenie gminy znajdują się cztery obiekty wpisane do rejestru zabytków. Należą do nich obiekty sakralne (Kościół Parafialny p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Kosowie Lackim), obozy zagłady (Obóz zagłady w Treblince) oraz zespoły dworskie. Ostatni do rejestru wpisany został Zespół dworski w Tosie pod koniec 2023 roku.

Tabela 23 Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa obiektu</i>	<i>Czas powstania</i>	<i>Nr w rejestrze</i>
1.	Zespół dworski w Dębie	początek XX w.	A-323 z dnia 29.12.1983 r.
2.	Kościół par. pw. Narodzenia NMP w Kosowie Lackim	1907 r.	A-793 z dnia 07.04.2018 r.
3.	Teren obozu koncentracyjnego Treblinka, ob. Muzeum Walki i Męczeństwa	1942 r.	A-406/757 z dnia 22.03.1966 r.
4.	Zespół dworski w Tosiach	XIX/XX w.	A-1773 z dnia 27.10.2023 r.

Źródło: Narodowy Instytut Dziedzictwa

Do Gminnej Ewidencji Zabytków wpisano 103 obiekty (nie licząc obiektów wpisanych do rejestru zabytków). Najwięcej z nich znajduje się w Kosowie Lackim. Większość są to domy wybudowane w pierwszej połowie XX w. Wśród wymienionych zabytków znalazły się również szkoły, młyny, cmentarze oraz pomniki.

Tabela 24 Wykaz zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków z wyłączeniem wpisanych do rejestru zabytków

<i>Lp.</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Nazwa obiektu</i>	<i>Adres</i>	<i>Czas powstania</i>
1.	Buczyn Dworski	Dwór	-	1920 r.
2.	Buczyn Szlachecki	Dom nr 2	-	1929 r.
3.	Chruszczewka Włociańska	Szkoła Powszechna nr 40	-	1934 r.
4.	Chruszczewka Włociańska	Dom nr 53	-	1932 r.
5.	Dębe	Dom nr 46	-	1915 r.
6.	Dębe	Dom nr 48	-	1915 r.
7.	Dębe	Dom nr 50/51	-	1918 r.
8.	Dębe	Dom nr 53	-	1920 r.
9.	Dębe	Dom nr 64	-	l.30 – XX w.

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

10.	Dębe	Dom nr 73	-	1910 r.
11.	Dybów	Dom nr 38	-	I.30 – XX w.
12.	Dybów	Dom nr 54	-	1930 r.
13.	Grzymały	Dom nr 10	-	I.30 – XX w.
14.	Guty	Dom nr 26	-	I.30 – XX w.
15.	Jakubiki	Dom nr 16	-	1918 r.
16.	Jakubiki	Dom nr 24	-	I.20 – XX w.
17.	Jakubiki	Młyn Wodny	-	I.30 – XX w.
18.	Kosów Lacki	Układ urbanistyczny	-	XV-XX w.
19.	Kosów Lacki	Bożnica, później młyn elektryczny	ul. Łąkowa nr 4	XIX/XX w.
20.	Kosów Lacki	Cmentarz parafialny	-	1843 r.
21.	Kosów Lacki	Szkoła	ul. Polna nr 1	I.30 – XX w.
22.	Kosów Lacki	Dom nr 6	ul. Kolejowa	1880 r.
23.	Kosów Lacki	Dom nr 7	ul. Kolejowa	1918 r.
24.	Kosów Lacki	Dom nr 15	ul. Kolejowa	1920 r.
25.	Kosów Lacki	Dom nr 19	ul. Kolejowa	1933 r.
26.	Kosów Lacki	Dom nr 40	ul. Kolejowa	I.20 – XX w.
27.	Kosów Lacki	Dom nr 84	ul. Kolejowa	I.30 – XX w.
28.	Kosów Lacki	Dom nr 4/6	ul. Kościelna	pocz. XX w.
29.	Kosów Lacki	Dom nr 10	ul. Kościelna	I.20 – XX w.
30.	Kosów Lacki	Dom nr 14	ul. Kościelna	I.20 – XX w.
31.	Kosów Lacki	Młyn motorowy, później elektryczny, ob. opuszczony	ul. Młynarska	pocz. XX w.
32.	Kosów Lacki	Dom nr 21	ul. Nowa	1915 r.
33.	Kosów Lacki	Dom nr 38	ul. Nowa	1925 r.
34.	Kosów Lacki	Dom nr 46	ul. Nowa	I.20 – XX w.
35.	Kosów Lacki	Dom nr 65	ul. Nowa	I.20 – XX w.
36.	Kosów Lacki	Dom nr 88	ul. Nowa	1912 r.
37.	Kosów Lacki	Dom nr 8	ul. Nurska	I.20 – XX w.
38.	Kosów Lacki	Dom nr 13	ul. Nurska	1919 r.
39.	Kosów Lacki	Dom nr 50	ul. Nurska	1920 r.

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

40.	Kosów Lacki	Dom nr 37	ul. Nurska	pocz. XX w.
41.	Kosów Lacki	Dom nr 2	ul. Nurska	1922 r.
42.	Kosów Lacki	Dom nr 7	ul. Nurska	1920 r.
43.	Kosów Lacki	Dom nr 10	ul. Nurska	1919 r.
44.	Kosów Lacki	Dom nr 16	ul. Nurska	1918 r.
45.	Kosów Lacki	Dom nr 19	ul. Nurska	1921 r.
46.	Kosów Lacki	Dom nr 39	ul. Nurska	1925 r.
47.	Kosów Lacki	Kopiec z krzyżem i pomnikiem, poświęcony Powstańcom	ul. Powstańców	1863 r.
48.	Kosów Lacki	Dom nr 2	ul. Szkolna	1921 r.
49.	Kosów Lacki	Dom nr 6	ul. Szkolna	1910 r.
50.	Kosów Lacki	Dom nr 1	ul. Wolności (Rynek)	1920 r.
51.	Kosów Lacki	Dom nr 4	ul. Wolności (Rynek)	1923 r.
52.	Kosów Lacki	Dom nr 5	ul. Wolności (Rynek)	1921 r.
53.	Kosów Lacki	Dom nr 18	ul. Wolności (Rynek)	1919 r.
54.	Kosów Lacki	Dom nr 28	ul. Wolności (Rynek)	1920 r.
55.	Kosów Lacki	Dom nr 30	ul. Wolności (Rynek)	1924 r.
56.	Kosów Lacki	Dom nr 43	ul. Wolności (Rynek)	1912 r.
57.	Kosów Lacki	Dom nr 45	ul. Wolności (Rynek)	1917 r.
58.	Kosów Lacki	Pomnik Józefa Piłsudskiego	ul. Wolności (Rynek)	1932 r., odbudowany w 1990 r.
59.	Kosów Lacki	Pomnik żołnierzy W. P. i członków ruchu oporu poległych w latach 1939 - 1944	ul. Wolności (Rynek)	1968 r.
60.	Kutyski	Dom nr 20	-	I.20 – XX w.
61.	Kutyski	Dom nr 22	-	I.30 – XX w.
62.	Kutyski	Dom nr 31	-	I.30 – XX w.
63.	Kutyski	Dom nr 36	-	I.30 – XX w.
64.	Łomna	Dom nr 2	-	I.20 – XX w.
65.	Łomna	Dom nr 8	-	I.30 – XX w.
66.	Łomna	Dom nr 15	-	I.30 – XX w.
67.	Łomna	Dom nr 16	-	I.30 – XX w.

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

68.	Łomna	Dom nr 20	-	ok. 1910 r.
69.	Łomna	Dom nr 22	-	l.20 – XX w.
70.	Łomna	Dom nr 27	-	l.30 – XX w.
71.	Łomna	Dom nr 29	-	ok. 1910 r.
72.	Łomna	Dom nr 32	-	l.30 – XX w.
73.	Łomna	Dom nr 34	-	pocz. XX w.
74.	Nowa Wieś	Dwór	-	1 poł. XIX w., przebud. 1955-1956 r.
75.	Nowa Wieś	Dom nr 7	-	1920 r.
76.	Nowa Wieś	Dom nr 8	-	1880 r.
77.	Nowa Wieś	Dom nr 29	-	1920 r.
78.	Telaki	Dom nr 59	-	pocz. XX w.
79.	Telaki	Dom nr 65	-	pocz. XX w.
80.	Telaki	Dom nr 81	-	1918 r.
81.	Telaki	Dom nr 118	-	pocz. XX w.
82.	Telaki	Dom nr 119	-	1908 r.
83.	Telaki	Dom nr 134	-	ok. 1915 r.
84.	Telaki	Dom nr 194	-	l.30 – XX w.
85.	Telaki	Cmentarz żydowski	-	2 poł. XIX w.
86.	Tosie	Dom nr 4	-	l.20 – XX w.
87.	Tosie	Dom nr 5	-	l.20 – XX w.
88.	Tosie	Dom nr 43	-	XIX w.
89.	Tosie	Dom nr 54	-	1926 r.
90.	Tosie	Dom nr 56	-	1926 r.
91.	Tosie	Dom nr 58	-	l.30 – XX w.
92.	Trzciniec Duży	Dom nr 6	-	pocz. XX w.
93.	Trzciniec Duży	Dom nr 37	-	l.30 – XX w.
94.	Trzciniec Mały	Dom nr 30	-	l.30 – XX w.
95.	Wólka Okrąglik	Dom nr 20	-	l.20 – XX w.
96.	Wólka Okrąglik	Dom nr 39	-	l.30 – XX w.
97.	Wólka Okrąglik	Dom nr 41	-	l.30 – XX w.

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

98.	Wólka Okrąglik	Dom nr 44	-	I.30 – XX w.
99.	Wólka Okrąglik	Dom nr 57	-	I.30 – XX w.
100.	Wólka Okrąglik	Dom nr 71	-	I.30 – XX w.
101.	Wólka Okrąglik	Dom nr 97	-	pocz. XX w.
102.	Wyszomierz	Dom nr 10	-	I.30 – XX w.
103.	Żochy	Dom nr 32	-	I.30 – XX w.

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kosów Lacki

ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Na terenie gminy zlokalizowane jest 153 zabytków archeologicznych. Najwięcej znajduje się w miejscowości Wólka Okrąglik. Większość zabytków archeologicznych zalicza się do osad lub śladów osadnictwa. Znajdują się też zabytki zaliczane do obozowisk, folwarków, wsi, cmentarzysk oraz zagród wiejskich.

Tabela 25 Wykaz zabytków archeologicznych na terenie gminy Kosów Lacki

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska	Obszar AZP
1.	Albinów	23	49-77
2.	Albinów	24	49-77
3.	Bojary	19	48-76
4.	Bojary	23	48-76
5.	Bojary	44	48-76
6.	Chruszczewka Szlachecka	1	50-76
7.	Chruszczewka Szlachecka	2	50-76
8.	Chruszczewka Włościańska	18	50-76
9.	Dębe	12	49-76
10.	Dębe	13	49-76
11.	Dębe	14	49-76
12.	Dębe	18	49-76
13.	Dębe	19	49-76
14.	Dębe	20	49-76
15.	Dębe	21	49-76
16.	Dębe	22	49-76
17.	Dębe	23	49-76
18.	Dębe	29	49-76

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

19.	Dybów	9	50-77
20.	Dybów	10	50-77
21.	Dybów	10	51-77
22.	Grzymały	6	51-77
23.	Grzymały	5	51-77
24.	Guty	1	49-76/1
25.	Guty	2	49-76
26.	Guty	3	49-76
27.	Guty	4	49-76
28.	Guty	8	49-76
29.	Guty	9	49-76
30.	Guty	10	49-76
31.	Guty	11	49-76
32.	Guty	39	48-76
33.	Jakubiki	20	48-76
34.	Jakubiki	21	48-76
35.	Jakubiki	22	48-76
36.	Jakubiki	5	48-77
37.	Jakubiki	4	48-77
38.	Jakubiki	3	48-77
39.	Kosów Hulidów	18	49-77
40.	Kosów Hulidów	19	49-77
41.	Kosów Lacki	3	49-77
42.	Kosów Lacki	1	49-77
43.	Kosów Lacki	2	49-77
44.	Kosów Lacki	4	49-77
45.	Kosów Lacki	5	49-77
46.	Kosów Lacki	6	49-77
47.	Kosów Lacki	7	49-77
48.	Kosów Lacki	8	49-77
49.	Kosów Lacki	9	49-77
50.	Kosów Lacki	10	49-77

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

51.	Kosów Lacki	11	49-77
52.	Kosów Lacki	14	49-77
53.	Kosów Lacki	15	49-77
54.	Kosów Lacki	21	49-77
55.	Kosów Lacki	22	49-77
56.	Kosów Ruski	8	49-77
57.	Kosów Ruski	17	49-77
58.	Krupy	14	48-77
59.	Krupy	12	48-77
60.	Kutyski	26	50-77
61.	Kutyski	27	50-77
62.	Kutyski	29	50-77
63.	Kutyski	32	50-77
64.	Kutyski	33	50-77
65.	Kutyski	34	50-77
66.	Kutyski	35	50-77
67.	Kutyski	37	50-77
68.	Kutyski	37	50-77
69.	Kutyski	38	50-77
70.	Kutyski	39	50-77
71.	Kutyski	46	50-77
72.	Łomna	1	50-77
73.	Łomna	20	49-77
74.	Nowa Maliszewa	5	49-76
75.	Nowa Maliszewa	6	49-76
76.	Nowa Maliszewa	7	49-76
77.	Nowa Maliszewa	30	49-76
78.	Nowa Maliszewa	31	49-76
79.	Nowy Buczyn	7	50-77
80.	Nowy Buczyn	8	50-77
81.	Nowy Buczyn	11	50-77
82.	Stara Maliszewa	24	49-76

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

83.	Stara Maliszewa	25	49-67
84.	Stara Maliszewa	26	49-76
85.	Stara Maliszewa	27	49-76
86.	Stara Maliszewa	32	49-76
87.	Telaki	2	50-77
88.	Telaki	12	50-77
89.	Telaki	14	50-77
90.	Telaki	15	50-77
91.	Telaki	16	50-77
92.	Telaki	17	50-77
93.	Telaki	18	50-77
94.	Telaki	19	50-77
95.	Telaki	20	50-77
96.	Telaki	21	50-77
97.	Telaki	22	50-77
98.	Telaki	23	50-77
99.	Telaki	24	50-77
100.	Telaki	25	50-77
101.	Telaki	28	50-77
102.	Telaki	30	50-77
103.	Telaki	31	50-77
104.	Telaki	40	50-77
105.	Telaki	41	50-77
106.	Tosie	19	48-77
107.	Tosie	21	48-77
108.	Tosie	13	48-77
109.	Tosie	4	48-77
110.	Tosie	10	48-77
111.	Tosie	9	48-77
112.	Tosie	7	48-77
113.	Trzciniec Duży	3	50-77
114.	Trzciniec Duży	4	50-77

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

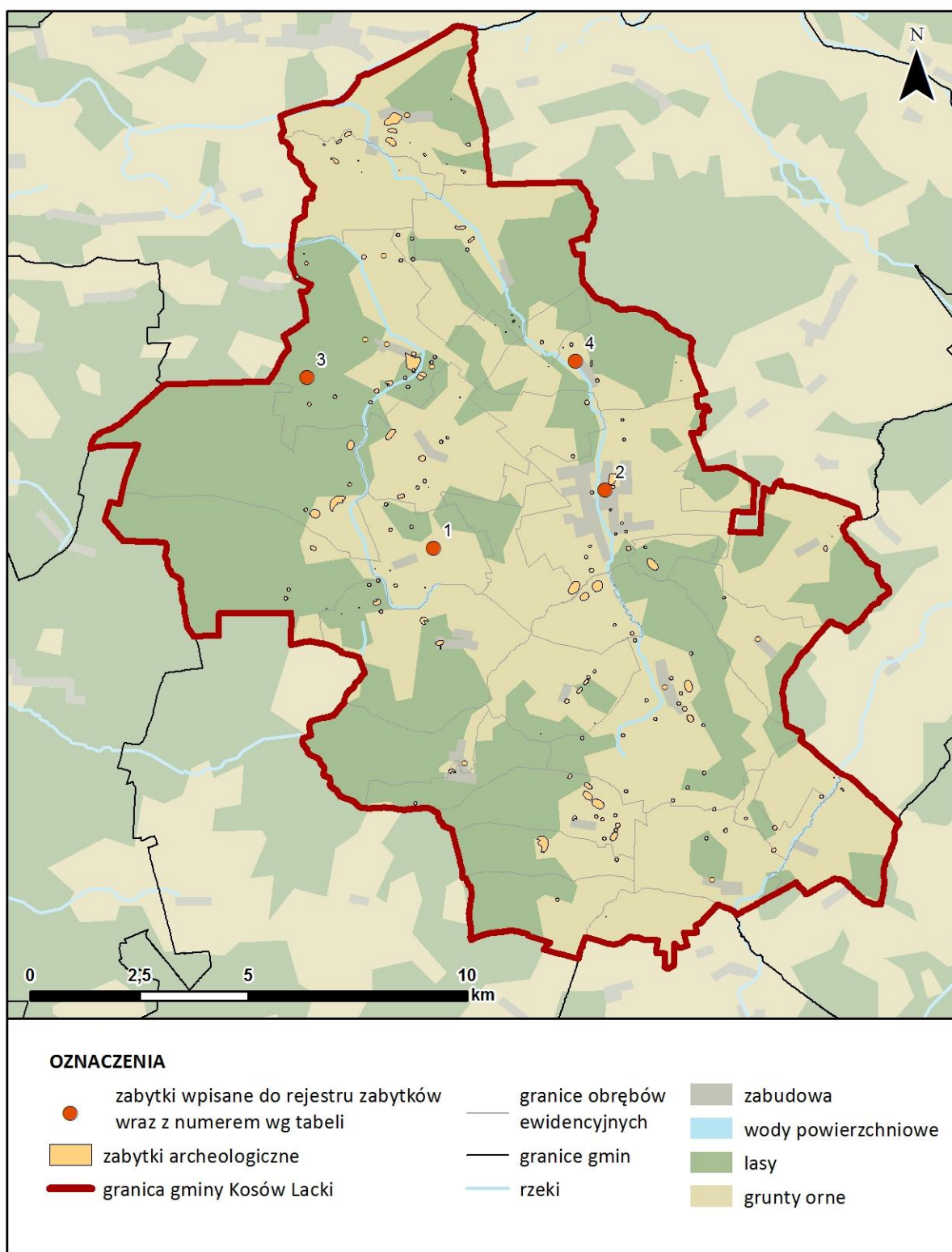
115.	Trzciniec Duży	5	50-77
116.	Trzciniec Duży	44	50-77
117.	Trzciniec Duży	45	50-77
118.	Trzciniec Mały	6	50-77
119.	Trzciniec Mały	42	50-77
120.	Trzciniec Mały	12	49-77
121.	Trzciniec Mały	13	49-77
122.	Trzciniec Mały	16	49-77
123.	Trzciniec Mały	25	49-77
124.	Wólka Okrąglik	1	48-76
125.	Wólka Okrąglik	2	48-76
126.	Wólka Okrąglik	3	48-76
127.	Wólka Okrąglik	4	48-76
128.	Wólka Okrąglik	13	48-76
129.	Wólka Okrąglik	14	48-76
130.	Wólka Okrąglik	15	48-76
131.	Wólka Okrąglik	16	48-76
132.	Wólka Okrąglik	17	48-76
133.	Wólka Okrąglik	18	48-76
134.	Wólka Okrąglik	26	48-76
135.	Wólka Okrąglik	27	48-76
136.	Wólka Okrąglik	28	48-76
137.	Wólka Okrąglik	29	48-76
138.	Wólka Okrąglik	31	48-76
139.	Wólka Okrąglik	32	48-76
140.	Wólka Okrąglik	33	48-76
141.	Wólka Okrąglik	34	48-76
142.	Wólka Okrąglik	35	48-76
143.	Wólka Okrąglik	36	48-76
144.	Wólka Okrąglik	37	48-76
145.	Wólka Okrąglik	38	48-76
146.	Wólka Okrąglik	8	48-77

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

147.	Wólka Okrąglik	6	48-77
148.	Wyszomierz	43	50-77
149.	Żochy	15	49-76
150.	Żochy	16	49-76
151.	Żochy	17	49-76
152.	Żochy	28	49-76
153.	Żochy	19	50-76

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kosów Lacki

Rysunek 9 Zabytki wpisane do rejestru zabytków i zabytki archeologiczne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Narodowego Instytutu Dziedzictwa

5. TRANSPORT I KOMUNIKACJA

KOMUNIKACJA DROGOWA

Przez teren gminy Kosów Lacki przebiegają drogi wojewódzkie nr 627 Ostrołęka – Sokołów Podlaski oraz nr 695 Kosów Lacki – Cerańów. Najbliższą drogą krajową, która jest bezpośrednio połączona z drogą wojewódzką nr 695, jest droga nr 63 Węgorzewo – Sławatycze.

Drogi wojewódzkie na terenie gminy Kosów Lacki:

- 627 Ostrołęka – Sokołów Podlaski,
- 695 Kosów Lacki – Cerańów.

Drogi powiatowe na terenie gminy Kosów Lacki:

- 3901W Stara Maliszewa – Guty – Kosów Lacki,
- 3902W Kosów Lacki – Rytele Wszołki,
- 3903W Cerańów – Rytele Święckie – Treblinka,
- 3905W Cerańów - Nowa Wieś - Ratyniec Stary,
- 3906W Kosów Lacki – Sterdyń,
- 3911W Kosów Lacki – Ratyniec Nowy – Hołowienki,
- 3912W Sterdyń – Dybów,
- 3913W Nowy Buczyn – Sabnie,
- 4217W Kosów Lacki – Dębe – Maliszewa,
- 4219W Kosów Lacki – Chruszczewka – do granicy powiatu,
- 4220W Kosów Lacki – Miedzna,
- 4221W Wrotnów – Grzymały- Skibniew.

Drogi gminne na terenie gminy Kosów Lacki:

- G000001 Jakubiki – Garnek,
- G000002 Tosie – Garnek,
- G000003 Tosie – Dąbrowa – Radość,
- G000004 ul. Targowa – Henrysin,
- G000005 Grzymały – Pogorzel,
- G000006 Telaki – Zapiaski,
- G000007 Chruszczewka – Chruszczewka Kolonia,
- G000008 Żochy – Rostki,
- G000009 Buczyn – Hilarów,
- G000010,
- G000011 Nowa Maliszewa – Treblinka,
- G000012 Wólka Okrąglik – Guty,
- G000013 Wólka Okrąglik – Jakubiki,
- G000014 Guty – Dębe,
- G000015 Dębe – Żochy – Chruszczewka,

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI

- G000016 ul. Spacerowa – Żochy,
- G000017 ul. Wiatraczna – Żochy,
- G000018 Trzciniec Duży – Żochy,
- G000019 Telaki – Góry – Chruszczewka,
- G000020 Telaki – Łomna,
- G000021 Telaki – Nowy buczyn,
- G000022 Sągole – Wyszomierz – Chruszczewka,
- G000023 Kutyski – Sągole,
- G000024 Nowa Wieś – Kosów Lacki,
- G000025 Nowa Wieś – Hulidów,
- G000026 Albinów – Tosie,
- G000027 Rytele Świąćkie – Bojary,
- G000028 Kosów Lacki ul. Sadowa,
- G000029 Kosów Lacki ul. Radosna,
- G000030 Kosów Lacki ul. Piaskowa,
- G000031 Kosów Lacki ul. Leśna,
- G000032 Kosów Lacki ul. Nowa,
- G000033 Kosów Lacki ul. Polna,
- G000034 Kosów Lacki ul. Kolejowa,
- G000035 Kosów Lacki ul. Piękna,
- G000036 Kosów Lacki ul. Dolna,
- G000037 Kosów Lacki ul. Krótka,
- G000038 Kosów Lacki ul. Łąkowa,
- G000039 Kosów Lacki ul. Słoneczna,
- G000040 Telaki – Kutyski,
- G000041 Dybów za Olszyną – Kutyski,
- G000042 Telaki – Granka,
- G000043 Wólka Dolna – Tosie,
- G000044 Krupy – Wólka Dolna,
- G000045 Wólka Dolna – Wieś,
- G000046 Telaki – Rytele – Kutyski.

Droga wojewódzka nr 695 biegnie obecnie przez centrum Kosowa Lackiego powodując zwiększony ruch samochodów ciężarowych w mieście oraz zanieczyszczenie powietrza i klimatu akustycznego. W gminie od wielu lat postulowana jest budowa wschodniej obwodnicy miasta.

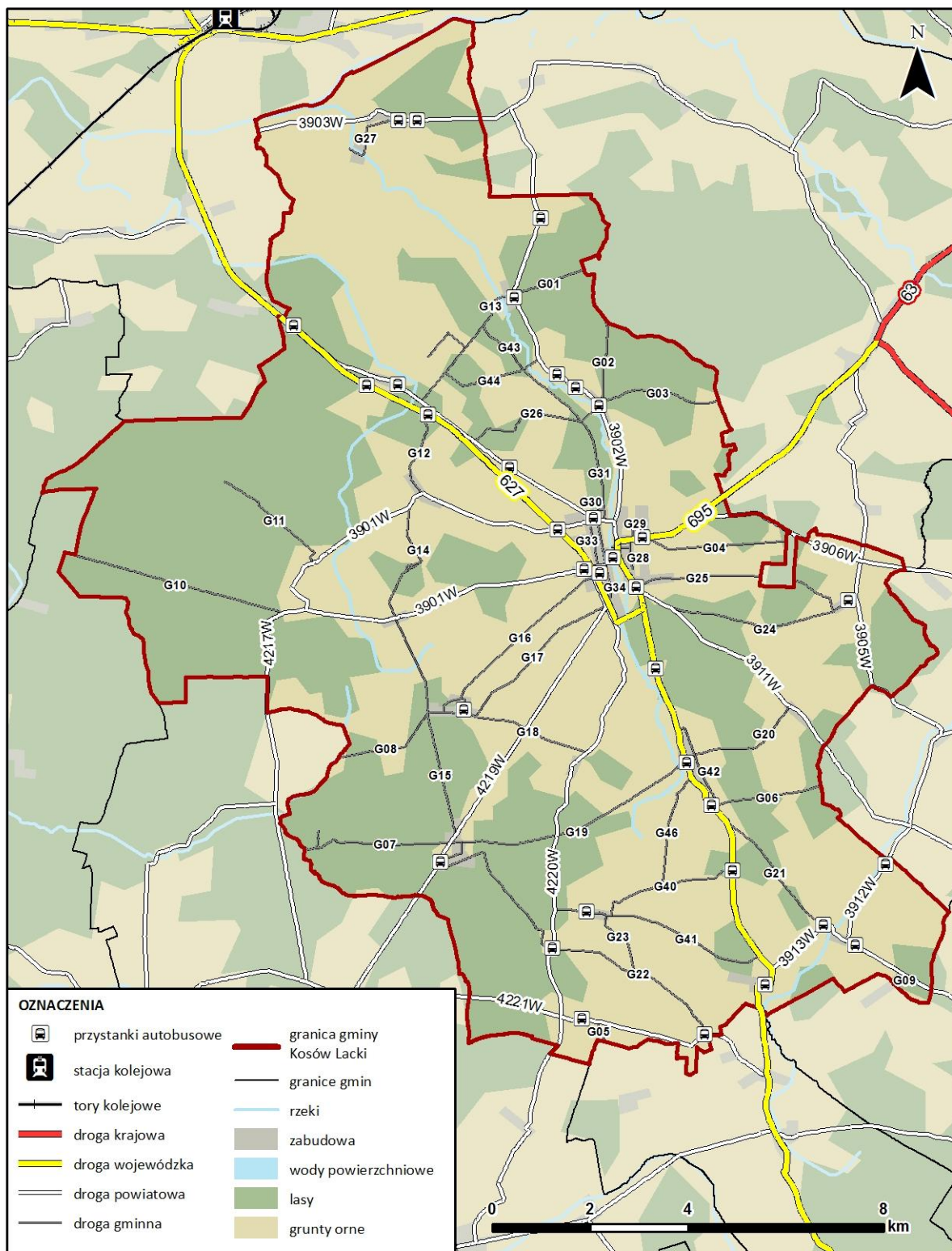
TRANSPORT PUBLICZNY

Transport publiczny w gminie obsługiwany jest jedynie poprzez komunikację autobusową i organizowany jest przez samorząd powiatowy tzn. PKS „Sokołów” oraz przewoźników prywatnych. Według danych GUS w gminie znajduje się 36 przystanków autobusowych, z czego właścicielem

ośmiu jest gmina, a pozostałych powiat. Przystanki autobusowe umiejscowione są na trasie drogi wojewódzkiej nr 627 oraz w każdej miejscowości gminnej.

Przez teren gminy nie przebiegają obecnie linie kolejowe. Do 1996 r. w mieście znajdował się przystanek kolejowy na linii kolejowej nr 55 Małkinia – Ostrołęka. Linia została jednak zlikwidowana, a w jej śladzie powstała droga wojewódzka nr 627. W dokumentach planistycznych i strategicznych, m. in. w Planie Zagospodarowania Województwa Mazowieckiego postulowane jest przywrócenie linii kolejowej. Obecnie rozpoczęły się prace inwestycyjne na odcinku Siedlce - Sokółów Podlaski. Linia Najbliższa czynna stacja kolejowa znajduje się w Małkini Górnej na linii Warszawa Wileńska - Czyżew i jest oddalona o 16,4 km. Z Małkini Górnej kursują pociągi podmiejskie i dalekobieżne w kierunku Warszawy i Białegostoku. Najbliższe lotnisko cywilne to lotnisko Chopina w Warszawie i znajduje się w odległości 119 km.

Rysunek 10 Infrastruktura transportowa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDOT10k

6. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

ZAOPATRZENIE W WODĘ

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2023 r. w gminie Kosów Lacki długość eksploatowanej sieci wodociągowej wynosiła 231,7 km. Funkcjonowało 1 484 przyłączy. Według danych Urzędu Miasta i Gminy w Kosowie Lackim, z sieci wodociągowej korzysta około 99% mieszkańców gminy. Woda w gminie pobierana jest z trzech studni ujęcia wody w Kosowie Lackim oraz z jednej studni ujęcia wody w miejscowości Chruszczewka.

ODPROWADZANIE ŚCIEKÓW I WÓD OPADOWYCH

Długość sieci kanalizacyjnej w gminie jest znacznie krótsza niż sieci wodociągowej i wynosi 17,5 km. Do kanalizacji podłączone są jedynie gospodarstwa domowe w mieście. Gospodarstwa bez dostępu do sieci kanalizacji sanitarnej korzystają z przydomowych oczyszczalni ścieków i zbiorników bezodpływowych, z których nieczystości wywożone są do oczyszczalni ścieków. Do niedawna gmina korzystała z oczyszczalni ścieków Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej Kosów Lacki, która została oddana do eksploatacji w 1996 roku. W 2023 r. oddano do użytku oczyszczalnię ścieków komunalnych przy ul. Parkowej 16 w Kosowie Lackim. Odbiornikiem oczyszczonych ścieków jest rzeka Kosówka położona w zlewni rzeki Bug.

Zarówno sieć wodociągowa, jak i kanalizacyjna jest przez władze gminy systematycznie modernizowana i rozbudowywana. Rozwój systemu odprowadzania ścieków jest szczególnie ważny dla zachowania prawidłowej czystości wód i gleb.

ZAOPATRZENIE W GAZ

Od 2019 r. w gminie doprowadzony jest gaz ziemny. Długość czynnego gazociągu wynosi 22 062 metrów i obejmuje 152 przyłącza, jednak sieć jest stale rozbudowywana. Do sieci gazowej dostęp ma część mieszkańców miasta oraz miejscowości Guty i Wólka Okrąglik.

GOSPODARKA ODPADAMI

Odbiór odpadów w gminie Kosów Lacki realizują różne podmioty wybierane przez władze gminy w drodze przetargu. Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) prowadzony jest na podstawie umowy zawartej z Zakładem Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Stoczku, poza granicami gminy. Odpady komunalne z terenu gminy trafiają do zakładów w Siedlcach, Woli Suchożebrskiej, Ostrowi Mazowieckiej, Starym Lubiejewie i Ostrołęce. Zgodnie z wynikami Analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Kosów Lacki za 2023 r., wpływy z opłat za odbiór i gospodarowanie odpadami komunalnymi wyniosły w 2023 r. 808 508,51 zł, natomiast wydatki związane z systemem odbioru i gospodarowania odpadami komunalnymi wyniosły 742 940,53 zł.

W ubiegłym roku w Kosowie Lackim wyprodukowano 668,33 tony odpadów zmieszanych, 7,72 tony opakowań z papieru i tektury, 15,14 ton opakowań z tworzyw sztucznych, 81,76 ton opakowań ze szkła oraz 67,26 ton odpadów wielkogabarytowych. Poziom przygotowania odpadów komunalnych do ponownego użycia i recyklingu wyniósł 37,06%.

ZAOPATRZENIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ

Przez teren gminy przebiega linia elektroenergetyczna najwyższego napięcia 400 kV Stanisławów – Narew oraz linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110 kV Ostrołęka – Siedlce. Gmina zasilana jest w energię elektryczną z sieci linii średniego napięcia. Dostawcą energii w Kosowie Lackim jest PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.

CIEPŁOWNICTWO I ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

Na terenie gminy nie funkcjonuje sieć ciepłownicza. Głównymi źródłami ciepła są gaz, kotły opalane drewnem i węglem oraz odnawialne źródła energii. Gmina rozbudowuje i modernizuje obiekty komunalne korzystając z dofinansowań na instalacje odnawialnych źródeł energii.

7. PODSUMOWANIE OBSZARU PRZESTRZENNEGO

Charakterystyka zagospodarowania gminy Kosów Lacki jest wyraźnie zróżnicowana w mieście i na obszarze wiejskim. Miasto Kosów Lacki posiada zwartą zabudowę mieszkaniową, czytelny układ komunikacyjny, najważniejsze usługi oraz największe zakłady produkcyjne. Obszar wiejski charakteryzuje się krajobrazem typowo wiejskim. Rozwój zabudowy następuje głównie wzdłuż najważniejszych ciągów komunikacyjnych w mieście i jego sąsiedztwie. Miasto Kosów Lacki jest także w całości pokryte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, dzięki czemu dla jego terenu nie są wydawane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Głównymi ciągami komunikacyjnymi w gminie są drogi wojewódzkie nr 627 i 695. W gminie funkcjonuje jedynie autobusowy transport publiczny. Niegdyś przez Kosów Lacki przebiegała linia kolejowa, obecnie najbliższą stacją kolejową jest położona przy północnej granicy gminy stacja Małkinia.

Infrastruktura techniczna w gminie jest stale rozbudowywana i modernizowana. Największy udział mieszkańców z dostępem do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej zamieszkuje miasto lub jego sąsiedztwo. W 2023 roku do użytku została oddana oczyszczalnia ścieków w Kosowie Lackim.

VII. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

W niniejszej diagnozie opisano najważniejsze uwarunkowania wpływające na funkcjonowanie i rozwój gminy Kosów Lacki. Wnioski z diagnozy oraz innych elementów diagnostycznych pozwolą na opracowanie założeń programowych dla Strategii Rozwoju Gminy Kosów Lacki na lata 2025-2035. Na podstawie zebranych w diagnozie informacji zdefiniowano opisane poniżej kluczowe potencjały, które za pomocą ustaleń strategii powinny być wzmacniane i obszary problemowe, stanowiące barierę w rozwoju gminy.

Wśród największych potencjałów w rozwoju gminy Kosów Lacki należy wymienić:

1. Rozwinięta branża spożywcza. – Ogromnym potencjałem w rozwoju gospodarczym gminy, który jest kluczowy dla jej funkcjonowania także w innych obszarach, są obecne w gminie zakłady produkcyjne. Stanowią one miejsca pracy dla mieszkańców gminy oraz okolicznych miejscowości. Dzięki nim do gminy napływają także imigranci zarobkowi, których asymilacja stanowi jednak dodatkowe wyzwanie. Rozwój i przygotowanie terenów inwestycyjnych w zgodzie z polityką przestrzenną gminy może wpłynąć pozytywnie na napływ nowych inwestorów, którzy dodatkowo stworzą nowe miejsca pracy. Rozwój gospodarczy gminy może również wpłynąć pozytywnie na inne aspekty jej funkcjonowania np. kulturę oraz infrastrukturę techniczną i transportową.
2. Dobre warunki do zamieszkania w mieście. – Obszar wiejski gminy charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem miejscowości, słabym dostępem do usług publicznych i jakością infrastruktury technicznej i komunikacyjnej. Jednak miasto Kosów Lacki posiada zwartą i uporządkowaną strukturę funkcjonalno-przestrzenną, która daje warunki do rozwoju terenów mieszkaniowych i produkcyjnych oraz poprawy jakości życia obecnych mieszkańców.
3. Walory środowiskowe. – Kosów Lacki posiada duże walory przyrodnicze oraz czyste środowisko. Znajduje się w obszarze funkcjonalnym „Zielone Płuca Polski”. Walory środowiskowe mogą przyczynić się w gminie do rozwoju turystyki, zwiększenia jakości życia mieszkańców i zwiększenia atrakcyjności gminy.

Wśród obszarów problemowych w gminie Kosów Lacki należy wskazać:

1. Wykluczenie komunikacyjne i zły stan infrastruktury drogowej. – Jedynym środkiem transportu zbiorowego w gminie są autobusy. Przebiegająca przez gminę kilkadziesiąt lat temu linia kolejowa została zlikwidowana, przez co najbliższa stacja kolejowa znajduje się w Małkini Górnej. Duża powierzchnia gminy, wiele niewielkich miejscowości oraz zły stan dróg utrudnia organizację dobrej jakości transportu zbiorowego, który umożliwia dojazd do kluczowych usług społecznych głównie osobom starszym i młodzieży. Inwestycje w infrastrukturę transportową są bardzo kosztowne, ale jednocześnie kluczowe dla rozwoju terenów budowlanych oraz wsparcia słabszych grup społecznych.
2. Słaby dostęp do usług publicznych. – Wszystkie najważniejsze usługi społeczne w gminie, w tym obiekty oświaty i zdrowia, znajdują się w mieście. Siedzibę gminy zamieszkuje największy udział mieszkańców, jednak w połączeniu z wykluczeniem

komunikacyjnym gorszy dostęp do usług publicznych może zwiększać podziały społeczne i pogarszać jakość życia mieszkańców wsi.

3. Zmiany demograficzne. – Niekorzystna struktura demograficzna gminy będzie w przyszłości powodować zmianę struktury demograficznej i zwiększenie popytu na określone usługi. Dane z ostatnich 10 lat nie wykazują zwiększenia udziału mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, jednak zmniejszająca się liczba urodzeń i trendy demograficzne występujące w całym kraju sugerują, że również w Kosowie Lackim będzie przybywać osób starszych.
4. Potrzeby mieszkaniowe. – Jednym z problemów gminy jest niewielki zasób lokali komunalnych. Dodatkowo w gminie brakuje mieszkań na wynajem oraz budowanych w systemie budownictwa społecznego. Efektywne wykorzystanie gruntów i możliwości realizacji inwestycji mieszkaniowych będzie wymagało budowy budynków mieszkalnych w zabudowie wielorodzinnej. Ułatwienia w tym zakresie zapewniają rządowe programy budownictwa socjalnego i komunalnego.

Kierunki działań i cele strategiczne zawarte w Strategii rozwoju gminy powinny przede wszystkim niwelować negatywne czynniki mające wpływ na funkcjonowanie gminy i wykorzystywać jej potencjały w kierunku dalszego rozwoju. Ten proces najlepiej przeprowadzać w oparciu o trendy oddziałujące ogólnokrajowo lub nawet globalnie na przemiany społeczne i gospodarcze. Trendy rozwojowe wyznaczają zarówno władze centralne w postaci polityk unijnych, programów dofinansowań i regulacji krajowych i regionalnych, jak i sektor prywatny w postaci trendów konsumenckich.

Rozwój sektora gospodarczego w Kosowie Lackim będzie w przyszłości zależeł od wielu czynników, na które często władze gminy nie będą miały wpływu. Dużym potencjałem dla rozwoju gospodarczego gminy jest zmiana trendów w branży spożywczej. Popularyzacja produktów roślinnych, ekologicznych i lokalnych oraz idee zawarte także w politykach unijnych, takie jak „od pola do stołu” czy „dieta 100 mil” mogą przyczynić się do rozwoju branży spożywczej w całym regionie. Dużym atutem gminy Kosów Lacki jest położenie pośród miejscowości stanowiących siedziby największych polskich producentów żywności oraz w regionie o wysokiej kulturze rolnej. Nowe zakłady produkcyjne stwarzające nowe miejsca pracy są także kluczowe dla rozwoju demograficznego gminy.

Negatywnym trendem oddziałującym już na gminę są procesy demograficzne – wyludnianie się obszarów wiejskich i starzenie społeczeństwa. Podobna struktura demograficzna charakteryzuje już znaczną część kraju, dlatego kluczowe w myśleniu o rozwoju powinna być świadomość skutków zmiany struktury demograficznej. Społeczeństwo, w którym znacznie większy udział stanowią będą osoby starsze to także społeczeństwo o większej liczbie osób z niepełnosprawnością, ograniczoną mobilnością i osób wykluczonych cyfrowo i komunikacyjnie. Wraz ze zmianą struktury demograficznej zwiększy się popyt na usługi publiczne takie, jak usługi zdrowia czy pomocy społecznej oraz transport publiczny. W świadomym myśleniu o starzejącym się społeczeństwie ważna jest także aktywizacja osób starszych.

Czynnikiem mogącym przyczynić się do zahamowania negatywnych procesów demograficznych jest suburbanizacja i coraz większa popularność osiedlania się poza dużymi

ośrodkami miejskimi. Osiedlanie się z dala od dużych metropolii spowodowane jest chęcią bliskości natury, ale także w dużym stopniu rosnącymi cenami nieruchomości. Miasto Kosów Lacki jest z jednej strony położone jest nieopodal doliny Bugu, przy granicy parku krajobrazowego, a z drugiej także zaopatrzone w najważniejsze usługi publiczne i zakłady pracy oraz posiada duże połacie terenów inwestycyjnych. Potencjał rozwoju zabudowy mieszkaniowej pokazuje zwiększony ruch inwestycyjny w gminie w ostatnim czasie. Rozwój zabudowy mieszkaniowej powinien jednak być zaplanowany zgodnie z polityką przestrzenną gminy i możliwościami rozbudowy przez gminę niezbędnej infrastruktury.

VIII. ŹRÓDŁA

- apgw.gov.pl
- bdl.stat.gov.pl
- bip.kosowlacki.pl
- dane.gov.pl
- geoportal.gov.pl
- google.pl/maps
- gov.pl/web/gios
- kosowlacki.pl
- latosowo.pl
- lo.kosowlacki.pl
- muzeumtreblinka.eu
- sip.gison.pl
- zs-kosowlacki.edupage.org
- Raport o stanie miasta i gminy Kosów Lacki za rok 2023
- Raport o stanie miasta i gminy Kosów Lacki za rok 2022
- Raport o stanie miasta i gminy Kosów Lacki za rok 2021
- Raport o stanie miasta i gminy Kosów Lacki za rok 2020
- Raport o stanie miasta i gminy Kosów Lacki za rok 2019
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Kosów Lacki, Kosów Lacki 2015
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kosów Lacki
- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Kosów Lacki na lata 2016-2020 z perspektywą do 2024 r. (Uchwała Nr XIX/118/2016 Rady Miasta i Gminy Kosów Lacki z dnia 21 listopada 2016 r.)
- Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Kosów Lacki za 2023 r.
- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Kosów Lacki na lata 2016-2020 z perspektywą do 2024 r. (Uchwała Nr XIX/118/2016 Rady Miasta i Gminy Kosów Lacki z dnia 21 listopada 2016 r.)
- Richling A., Solon J., Macias A., Balon J., Borzyszkowski J., Kistowski M. (red.) 2021. Regionalna geografia fizyczna Polski. Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań

IX. SPIS RYSUNKÓW, TABEL I ZAŁĄCZNIKÓW

1. SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Granice administracyjne gminy Kosów Lacki.....	8
Rysunek 2 Rozmieszczenie podstawowych usług publicznych w gminie Kosów Lacki	21
Rysunek 3 Podział gminy Kosów Lacki na regiony fizyczno-geograficzne, ukształtowanie powierzchni terenu gminy.....	32
Rysunek 4 Obszary zagrożenia powodziowego w gminie Kosów Lacki	43
Rysunek 5 Formy ochrony przyrody w gminie Kosów Lacki.....	45
Rysunek 3 Struktura funkcjonalno-przestrzenna miasta Kosów Lacki.....	56
Rysunek 4 Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy Kosów Lacki.....	58

**DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ GMINY KOSÓW LACKI**

Rysunek 4 Pokrycie planami miejscowymi gminy Kosów Lacki	61
Rysunek 5 Zabytki wpisane do rejestru zabytków i zabytki archeologiczne	74
Rysunek 5 Infrastruktura transportowa	78
 2. <u>SPIS TABEL</u>	
Tabela 1 Liczba uczniów szkoły podstawowej w gminie Kosów Lacki w 2023 r.	12
Tabela 2 Wydatki Ośrodka Pomocy Społecznej wydawane na poszczególne świadczenia	14
Tabela 3 Powody przyznawania świadczeń w 2023 r.	15
Tabela 4 Wydatki na świadczenia rodzinne w 2023 r.	15
Tabela 5 Przestępczość w 2023 r. na terenie miasta i gminy Kosów Lacki	18
Tabela 6 Bezpieczeństwo w ruchu drogowym	19
Tabela 7 Opis sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD)	23
Tabela 8 Wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w gminie Kosów Lacki w porównaniu do danych z poziomu powiatu, województwa i kraju	24
Tabela 9 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Kosów Lacki	25
Tabela 10 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Kosów Lacki w podziale według płci	25
Tabela 11 Pogłowie zwierząt gospodarskich w gminie Kosów Lacki	27
Tabela 12 Struktura produkcji rolnej w gminie Kosów Lacki	27
Tabela 13 Podział gminy Kosów Lacki na regiony fizyczno-geograficzne	31
Tabela 14 Złoża surowców mineralnych w gminie Kosów Lacki	33
Tabela 15 Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych występujących na terenie gminy Kosów Lacki	37
Tabela 16 Charakterystyka jednolitych części wód podziemnych występujących na terenie gminy Kosów Lacki	40
Tabela 17 Wykaz użytków ekologicznych na terenie gminy Kosów Lacki	49
Tabela 18 Wykaz pomników przyrody na terenie gminy Kosów Lacki	51
Tabela 19 Wynikowe klasy strefy mazowieckiej dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych pod kątem ochrony zdrowia i roślin	52
Tabela 20 Średni Dobowy Ruch Roczny dla DW627, DW695	53
Tabela 21 Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ...	59
Tabela 22 Liczba wydawanych decyzji o warunkach zabudowy w latach 2019-2024	62
Tabela 23 Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków	64
Tabela 24 Wykaz zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków z wyłączeniem wpisanych do rejestru zabytków	64
Tabela 25 Wykaz zabytków archeologicznych na terenie gminy Kosów Lacki	68

3. SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Zmiana liczby ludności w gminie Kosów Lacki na przestrzeni 10 lat.....	9
Wykres 2 Zmiana liczby ludności na przestrzeni 10 lat z uwzględnieniem płci	9
Wykres 3 Zmiana liczby ludności pod względem ekonomicznych grup wiekowych na przestrzeni 10 lat.....	10
Wykres 4 Zmiana przyrostu naturalnego na przestrzeni ostatnich 10 lat	11
Wykres 5 Zmiana salda migracji na przestrzeni ostatnich 10 lat	11
Wykres 6 Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w gminie Kosów Lacki	22
Wykres 7 Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w gminie Kosów Lacki w 2023 r. w podziale według sekcji PKD	23
Wykres 8 Struktura dochodów gminy Kosów Lacki w 2023 r.	28
Wykres 9 Struktura wydatków gminy Kosów Lacki w 2023 r.....	30